

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Marii Mercatoris S. Augustino Æqualis Opera Quaecumque Extant

[Complectens Ea Quæ Ad Hæresim Nestorianam Spectant]

Marius <Mercator>

Parisiis, 1673

In Sancti Cyrilli Episcopi Alexandriae Scholia De Incarnatione Unigeniti, a
Mercatore ex Graecis conversa.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14215

I N

SANCTI CYRILLI

EPISCOPI ALEXANDRIÆ

SCHOLIA

DE INCARNATIONE UNIGENITI,

a Mercatore ex Græcis conversa,

PRÆFATIO.

De nomine li-
bri.

TRACTATUS iste, non præstantior quam utilior, inscribitur, SCHOLIA DE INCARNATIONE UNIGENITI: propterea quod continet, non tantum explanationem trium vocum difficulti intellectu, Christus, Emmanuel, Jesus, quantum prænotione opus est ad mysterium Incarnationis dominicæ tractandum; sed etiam solutionem implicatæ quæstionis, quomodo dux naturæ, sine confusione & conversione, convenerint in unitatem personæ divinæ, eamque non *genitivam* & moralem, sed *veritativam* & substantivam: qui cardo totius quæstionis, tanta commotione totius orbis agitur.

De auctore.

Quo auctore scriptus sit, dubitare non licet, cum Theodoretus in secundo dialogo, qui dicitur Inconfusus: Leo magnus epistola 97. concilium Calchedonenfè actione 2. in fine: Facundus Hermianensis libro 7. & 11. Leontius scholasticus libro 1. contra Nestorianos & Eutychianos, alique, non tantum hujus operis, tanquam a Cyrillo editi, meminerint, sed ex eo quoque ad confirmandam fidem testimonia deprompserint. Adde quod in bibliotheca regia Parisiis non modica pars Græcæ habetur, Cyrilli nomine inscripta, quam Joannes Aubertus transtulit in suam operum Cyrilli Græcolatinam editionem, tomo 5. parte 1.

Quo tempore
compositus.

Quo tempore compositus fuerit, coniecere ex eo licet, quod etiam contra Nestorium sanctus fidei defensor disputet, eum tamen nomine non appeller, solitus alioqui non tacere, post condemnationem, imo & ante condemnationem, statim atque lis quasi intentata est, captumque agi jure, id est, post missam, cum summi pontificis literis depositionis sententiam continentibus, synodicam ex Ægyptiaca synodo epistolam, capitæque duodecim, qui anathematismi dicuntur. Compositus igitur dici debet ante concilium Ephesinum.

Et quo in lo-
co.

Sed quo in loco, quoque distinctius tem-

pore? Ephesi opinabitur forte quispiam, tunc cum Cyrillus, ipsis exigentibus catholicis, exponere coactus est nonnulla, quæ paulo vel duriora, vel obscuriora videbantur in anathematismis, præsertim ut propulset invidiam sibi ab adversariis conflaram, quasi cum Apollinaristis sentiret, unicum esse in Christo naturam, versumque in carnem Verbum divinum.

Ego vero Alexandriæ scriptum puto, longe antea: Cyrillus namque antequam responderet, vel Andreæ Samosateno, vel Theodoro, anathematismos reprehendentibus, id operis suscepit, quo instrueret disputaturos pro fide, de primis quasi notionibus vocum, atque aliis nonnullis, quibus inter disputandum usus foret. Instruit vero, nisi me fallit opinio, cum primum ferretur quæstio apud Alexandrinos, nec satis adhuc animi exercitatione eruditi essent; cumque ipse etiam primum Cyrillus pro Christo pugnam cum Nestorio iniret, datis prioribus literis officii monitricibus. Scriptus est igitur tractatus iste eodem fere tempore, quo epistola ad monachos Ægypti, id est, sub mediū, aut saltem sub finem ann. 429. Idem enim est utriusque argumentum, nec aliud videtur discrimen quam methodi, quæ in epistola oratoria magis est, in Scholiis fere scholastica.

In eam me sententiam impellunt tria. Primum, quod Scholia ante concilium Ephesinum scripta sint, ut antea confectum est: nec parvo tamen tempore, cum Andreas Samosateno apud Anastasium Sinaitam hujusce operis tanquam pervulgati meminere. Alterum, quod videtur elementaria quædam doctrina, rudibus controversiæ ingenii tradita: continetur enim expositione vocum, distinctionibusque ad objectiones solvendas necessariis, & exemplis ad rem explicandam factis. Tertium, quod in opere toto nulla per se fiat mentio Dei pontificis; sed eorum tantum, quæ in primo Nestorii sermone secundoque & tertio contra fidei regulam leguntur, eum tamen digna foret ista quæstio, quæ tractaretur propter suam sive subtilitatem, sive necessitatem. Orta vero est ex homilia Procli a Nestorio acerbius reprehensa, de qua nihil afferri potuit nuntii Alexandriam ante definitum hæcenus tempus.

De

De interprete. De interprete paulo difficilior est quaestio. Quisquis ille fuerit, ipsum oportet quinto saeculo scripsisse, imo temporibus Cyrilli: siquidem ex hac ipsa versione, quae nunc habetur, & Leo magnus statim post obitum Cyrilli tanquam ex vulgata, & concilium Chalcedonense, & Facundus Hermianensis decesserint, quae locis antea citatis referunt. Crediderit non immerito quispiam, tribuendum hoc opus vni ex Alexandinis illis, quorum Latinitatem apud sanctum Celestinum Cyrillus excusabat, cum chartas mitteret ab iis verfas. Verum opinabilis videtur, interpretem dicere Marium Mercatorem, virum alioqui melioris Latinitatis scientem: nam & inter ejus opera reperitur in vtroque manuscripto codice, quo vsus sumus; & ea aetate vixit, qua scribebatur, & ardore fidei incensus Latina fecit, quae Graeci defensores fidei scriberent; & in praefatione ad sermones Nestorii contestatus est, se Latinitatis leges sprevisse in operibus Nestorii Cyrillique vertendis. In quibus, inquit, *verbum de verbo, in quantum fieri potuit conatus sum translator exprimere, ne prius falsarius magis, quam verus postea probaret interpret. Da igitur veniam, pie lector, si aut minus oratio luculenta, aut verborum obicunq; praesumptiorum novitas autem forte perculerit. Elegi obrectatorum linguis magis exponi, quam a veritate sensuum exprimenda, ubi omne est de falsitate periculum, longius aberrare.*

Non levis opera ponenda nobis fuit in emendanda versione tam antiqua, ideoque ab exscriptentibus, ut sit, corrupta: iuverunt quidem manuscripti codices, & libri typis excusi. At cum vna sit omnium versio, eaque non minus a notariis depravata, quam ab interprete neglecta, quoties non praerulerunt Graeca, praerulerunt vero non saepe, divinandum fuit, ut quas adhibuisset voces interpres, restitueremus pro virili: religioni enim fuit vllas mutare, nec si aliunde licuisset, potuissimus tamen, cum deficiat Graecus textus in pluribus; quem enim habemus, vel ex Theodoro, vel ex Chalcedonensi synodo, vel ex bibliotheca regia acceptus est.

Prodit vero eximium opus, & a sanctis Patribus summis laudibus ornatum, non tantum emendatius, quod certe leve non est; sed quarta fere parte auctius, quam legatur, vel apud Cyrilli operum editores, vel apud conciliorum collectores. Quid autem desit in vulgatis libris, indicabimus, ubi erit opus.

Vulgati codices totius operis habent capita viginti & octo: manuscriptus Marianus triginta quinque: Photius non plura novemdecim numerat, redactis scilicet ad hunc numerum cunctis, quae apud alios non optima sane de causa separantur. Opera pretium est Photii verba exscribere: *Lectus est item alter liber sic inscriptus: Scholion de Unigeniti incarnatione. Quo haec fere exponuntur, quid est Christus; qua ratione intelligendus Emmanuel; quid est Jesus CHRISTUS; juxta quid Dei Verbum dictum est homo; juxta quid evacuatum esse Dei Verbum dicitur; quomodo item Christus vnus est; quomodo etiam vnus est Emmanuel; quamnam dicimus esse exinanitionem? Item de ignito carbone viso ab Esaia, aliaque praeterea, bis tamen affinita, capita decem. Per magnam vero legentibus utilitatem liber hic afferre potest.*

Aliam videri potest Facundus Hermianensis in codice, quo vsus est, partitionem invenisse:

nam quod Photius octavum caput esse indicat, septimum ipse vocat; decimum vero, quod apud Photium vndecimum ponitur. Sic enim scribit: *Cyrillus in libro, quem Scholia nuncupavit, in vltimo septimo, quam esse dicimus adunationem, anima, inquit, omnia quae sunt, corporis, &c.* Et postea: *Rursus autem eodem libro, ibid. titulo decimo, quid dixerit, vel quid prima fronte solus ipse titulus praeferat, advertamus; nam hoc in illo se ostensurum esse promisit dicens, quod & adunato Deo Verbo vere humanitati, inconfuse tamen substantiae permanserint. Vique hoc probaret subiecit ista: Erectum est secundum Dei voluntatem sanctum tabernaculum per desertum, &c.*

Quaquam in vtrumque locum facile potuit mendum irreperere, si modo literis Romanis, ut credibile est, v. 11. x1. numerus scriptus sit: potuit enim facile detrahi in vno loco, & in altero addi ab incuriosis librariis tertia vocalis. Quare Facundi lectio corrigenda mihi videtur, retinenda Photii, contractis tamen in vnum capitibus duobus de carbone vel lilio: quae exempla ad id, quod in titulo propositum est, probandum, pariter conducunt.

Et vero par est credere, suum singulis capitibus inscriptum fuisse argumentum, quod tractandum foret; non item id contigisse, quod in libris editis legitur, ut singula capita singularis, sive testimoniis, sive exemplis inconcinne & inordinatim tribuerentur. Mercatoris porro codex nihil adjumenti conferre valuit ad alterutram opinionem confirmandam, siquidem titulos habet sine vllis numeris.

Igitur tamen distributio capitum, quae vsu recepta est, religiose servanda sit, visum est tamen opera pretium fore, si singulis capitibus Scholiorum Photii numeri cum vulgatis apponerentur, & hic, propositis singulorum capitum ex Mercatore titulis, per synopsis totum opus exhiberetur.

Synopsis secundum Mercatoris titulos, & numeros Photii.

Cyrilli Episcopi Alexandria de incarnatione Unigeniti.

- CAPUT I. Quid est Christus.
- II. Qualiter intelligi debeat Emmanuel.
- III. Quid est Jesus.
- IV. Quam ob causam homo dictum sit Dei Verbum.
- V. Quam ob causam exinanitum dicitur Dei Verbum.
- VI. Quomodo vnus Christus.
- VII. Quomodo vnus Emmanuel.
- VIII. Quam esse dicimus adunationem.
- IX. Quod incorporalis divinitatis corpus facta fuerit ipsa caro habens animam rationabilem; & quod si ea a se dividere voluerimus, procul dubio labefactabimus dispensationem, quae in Christo intelligitur.
- X. Quod adunato Deo Verbo vere humanitati, inconfuse tamen substantiae permanserint.
- XI. Quod cum esset Deus Verbum, factus sit homo, nec homo simpliciter, nuda conjunctione honoratus, vocatus sit ad parem dignitatem Dei Verbi, sive auctoritatem, sicut quibusdam videtur.
- XII. Quod Christus Jesus vocetur homo factus Deus Verbum.
- XIII. Quod Christus non sit homo *συνόμοιος*, nec simpliciter in homine inhabitavit Dei Verbum; sed magis caro sit factum, sive homo

E c

Partitio totius operis. Cod. 169.

Facundus Hermianensis emendatus. Lib. 1. cap. 7.

A

LLI
IÆ

ITI,

quispiam, cum catholicis, ex paulo vel de in anathema: invidiam sibi ab pollinaris fecam, versumque

puto, longe a responderet, odoreto, ananoperis susco- o fide, de pri- aliis nonnul- dorer. Instru- mum ferveret tis adhuc an- cumque ipse pugnam cum is officii mo- us iste eodem thos Egypti, em ann. 429. m, nec aliud a in epistola holiastica. a. Primum, nscripta sunt, en tempore, asium Sima- ati memine- ria quaedam iis tradita: istinctione- cularis, & Tertium, mentio Dei primo Ne- contra fidei a foret ista sive subit- e ex homi- sa, de qua n ante de-

De

perfectus, secundum Scripturas.

XIV. Dicta apostolica, in quibus Deus nominatus sit Christus.

XV. Quomodo oporteat intelligere: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis; & quomodo mittitur Verbum quod Deus est; & quomodo proprium ipsius dicitur corpus.*

XVI. Quomodo intelligatur *Deus* Virgo sancta.

XVII. Quod Deus nominetur & homo, apprensus Unigenitus.

XVIII. De Christi passione, quod vtile sit. Quod secundum aliud & aliud de vno eodem dicitur, nec dividimus in duo.

XIX. Adversus illos, qui aiunt, quod sola relatione Deum Verbum deceant humana.

Etsi porro quinque capita, eaque proluxa, quae vulgo deficiunt, Marianus codex suppeditet, vix ausim tamen spondere, etiamnum integrum opus edi, si qua fides Anastasio Sinaitae: citat enim locum de latere reperto in ore piscis, qui non reperitur in Scholiis, cuiusmodi nunc habentur. Sed valde suspicor, Anastasium memoria lapsum pro alio opere Scholia posuisse: eoque probabilior suspicio videtur, quod liber *de divinis* recordatione potius, quam lectione auctorum se composuisse testatus sit, moneatque idcirco lectorem de recognoscendis, vel etiam restituendis testimoniis.

Occasione porro Scholiorum, ex quibus tria testimonia Theodoretus adduxit in secundo Eranitae dialogo, praetermittere non possum, quid coniecerim de testimoniis illis, quae in concilio Calchedonensi sancti Leonis epistolae subiuncta sunt: ea nempe a Theodoro adjuncta esse; nam omnia totidem verbis in dialogo quem dixi, leguntur, nullaque sit in tota epistola sive mentio, sive promissio afferendorum. Adde quod Theodoretus a facundo dicitur asseruisse adversus Palestinos & Illyricanos reclamantes epistolam Leonis, adducto scilicet, ut habent acta concilii Calchedonensis, testimonio, quod inter subiuncta legitur. Non fuisset vero adducto opus, si iam epistola subiunctum esset: fuisset enim procul dubio simul lectum, aliaque pariter, si modo aliqua essent tunc temporis. Quid quod a Theodoro, aut certe ab eis, qui Theodoretum partibus studebant, versam in sermonem Graecum epistolam proditum est, imo & a vertentibus vitiatam, quod postremum Leo ipse queritur apud Marcianum imperatorem. Accedat etiam, quod in epistola Pontifex plura fidei capita, non tantum adversus Eutychem, sed etiam contra Nestorium exponat; nec alia tamen testimonia subdantur, quam quae ad distinctionem naturarum asserendam valent, quaeque in dialogo, qui dicitur Inconfusus, adhibita fuerant ad eos, qui Theodoro Apollinarisimi nomine suspecti erant, consultan-

dos; non asserantur quae ex libris contra Nestorium scriptis, in ipso etiam citato dialogo leguntur.

Quanti vero pretii sit opusculum istud, aestimare licet, vel inde maxime, quod nemo fere consequentium tractatorum, qui auctoritate Cyrilli, in mysterio Incarnationis exponendo vti voluerit, testimonium aliquod ex Scholiis non sumpsit. Adde quod Cyrillus ipse videri possit, hanc suam elucubrationem commendasse, cum scriberet Eulogio: *Complectitur*, inquit, *idem liber sub finem breves quasdam de Christi dispensatione expositiones, eaque pulcras admodum & viles.* Oportet enim expositiones quas memorat, vel a Scholiis, vel a consequente tractatu de incarnatione Verbi, vel a dialogo subiuncto non differre: neque enim aliud quippiam scripsit, de quo dubium esse possit. At differt profecto a consequente tractatu qui revera unus quidam sermo est; differt etiam a dialogo mox dicto: quis enim dialogum *de divinis* nomine proprio appelleret? Quamquam potuit dialogus subijungi Scholiis, ut epitome quadam & velut *synopsi*.

Quam accurata methodo sit conscriptum, ex serie apertum est. Cyrillus a simplicium vocum interpretatione exorsus exponit, quid sit Christus, quid Emmanuel, quid Jesus, quid vnus, quid vnio. Mox ad propositiones, quae in hac materia usurpari solent, orationem deflectens edisserit, qua ratione Christus sit vnus, vnus Emmanuel, vnus Jesus, id est, vnus Dominus, &c. Tum quomodo Verbum dicatur exinanitum, carni vnitum, factum homo, nec ideo tamen mutatum, aut divinitate extum. Hinc quo pacto Christus non sit homo *divinus*, aut numine afflatus, sed vere homo Deus, deinde qua ratione Verbum perhibeatur in nobis habitare, ad nos mitti, corpus habere proprium, & quomodo intelligatur *Deus* Virgo sancta. Tandem quod Unigenitus in carne visibili apprensus nominetur Deus & homo: quomodo passus, & in quo postremo resellit eos, qui humana non alia ratione, Deum decere putant, quam relatione sola. Ceterum, quod iam monui, distinctionibus ad declinandas heterodoxorum objectiones vtilibus singula fere capita plena sunt.

Priusquam praefari desino, monendum puto, Eutherium, cuius opus circumfertur sub Athanasii nomine, adversus hunc librum, sin minus vnus, saltem maxime, suos fere cunctos viginti sermones scripsisse: nam quas sententias amarulenta oratione carpit, (omnes fere Scholiis Cyrilli continentur prolixè) sumus ostensuri in auctario Theodoretum, propediem edendo. Eutherium enim Theodoro jungemus, sive propter argumenti cognationem, sive etiam ob fidei *tuam* *orthodoxam*.

An omni ex parte perfectum prodeat.

Observatio de testimoniis inde a Theodoro & Leone magno sumptis.

Quanti sit pretii Scholia.

Cone. Eub. part. 3. 1. 37.

Qua methodo conscriptum.

Impugnata ab Euthero nobili Nestoriano.

ac sic reformaretur ad Deum per sanctificationem. Transi enim ad nos quoque gratia cepta a Christo, qui est nobis primogenitus; idque nos docens beatus David psallit ad Filium: *Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem, ideo unxit te Deus Deus tuus oleo laticis.*

Ps. 44. v. 6.

Unctus est igitur exemplo nostro Filius innocentie laudibus, & ut ante dixi, in ipso natura hominis illustrata, & digna jam fortiri Spiritum sanctum, jam non discessurum, sicut antea, sed mansurum magis in ipsa. Ideoque scriptum est, quod descendit in eum Spiritus, & mansit super ipsum. Dicitur ergo Christus Dei Verbum, quod propter nos, & nostri similis homo est factum, & in servi forma: & vngitur quidem humane, secundum carnem; vngit autem divine suo Spiritu eos, qui in ipsum credunt.

Ioan. 1. v. 31.

διαμνησθητε τε ούτω τωθεο Θεός δι' αγα-
σμοδ. Αβραημ ο' ούτω & εις ημας η χα-
εις, & χαλω λαβουσα Χειρον τ' ει ημιν
πεσπορευον. & Αφ' τ'ετο διδασκων ημας ο
μακλειος Ιαλλη Δαβιδ τωθεο τ' υον. Ηχα-
πτας δικαιοσυλω, και εμιοσσαι αδικιας.
Αφ' τ'ετο, εχρησε ο Θεός ο Θεός σου ελασον
αγαλλιασας.

Κεχρησαι Ισινω καθ' ημας ανθρωπινω
ο υος, εις τ' αναμνηστικας επαινοισ, ως εση-
μω. εκλεξαμενυμιν εις αιτω τ' ε αν-
θρωπου Φυσας, αλτιας τε ηδη ηρωικης τε
χελωμ μετασεν τ' αγίου πνδματος. οσα
σποφοιτητος επ' καιτω και εις εχρησαι
λογωσωμης ο' μαλλον αυτη. τωτητοι και
λεξαται, οτι κατεστη μω επι Χειτω ο
πνδμα, μεμωμκε ο' επ' αυτω. λεγω Ισινω
Χειτω ο' τω Θεω λογος ο' δι' ημας και καθ'
ημας ανθρωπος, και εις τη τω δουλου μορφη.
και χρωμωμω μω ανθρωπινω και τ' εχρησαι
χελωμ ο' ηικας τ' ιδια πνδματι εις εις
αυτων περυσιας.

CAPUT I I.

Qualiter intelligi debeat Emmanuel.

Hebr. 2. v. 14.

EMMANUEL nominatur Deus Verbum, quod Abrahæ semen apprehendit, & similiter ac nos participavit carni & sanguini. Interpretatur autem Emmanuel, nobiscum Deus. Confitemur autem, nobiscum fuisse Dei Verbum, non localiter: in quo enim loco non est Deus, qui implet omnia? Nec quod adesse nobis conspicitur auxilii ratione; dictum est enim hoc modo ad JESUM Filium Nave: *Et sicut eram cum Moysè, ita ero & tecum.* Sed quod factum est in nostris, id est, in humanitate, non derelicta sua natura: inconvertibile est enim natura Dei Verbum.

Is. 1. v. 5.

Ibidem.

Baruch. 3. v. 38.

Ceterum quam ob causam, cum plane dicatur ad JESUM Filium Nave, quod sicut eram cum Moysè, sic ero tecum, non est tamen nominatus, Emmanuel? Ipsa autem ratio est: etsi enim cum aliquo sanctorum fuisse dicatur; non tamen nobiscum factum esse dicimus Deum Verbum, nisi eo tempore, quo juxta quod dicit Baruch, *in terra visus est, & inter homines conversatus est, & omnem viam inveniens disciplina, & dans eam Jacob puero suo, & Israel dilecto a se: ipse est enim Deus noster,*

& non comparabitur alius ad eum.

Quantum enim ad Dei naturam pertinet, nondum erat nobiscum; multum enim interest inter deitatem & humanitatem; & ingens est nimis differentia naturarum.

Ideoque divinus David ad * proximitatem mysticam, Deum Verbum, quod nondum ad nos venerat, vocabat, dicens in spiritu: *Ob quid, Domine, discessisti longe?* Ergo jam non discessit, sed nobiscum fuit, qui cum mansisset, id quod erat, apprehendit Abrahæ semen, ut dixi; accepit autem etiam servi formam, & conspectus homo in terra est.

Christus vero & Emmanuel eundem nobis filium designant, partim quia unctus est more nostro, * humanæ hominis naturæ spiritum accipiens, ut in se ipso & primo. Positus est enim primordium generis, rursus ipse vngens, ut Deus, Spiritu sancto eos, qui in se credunt: partim,

* unionem
at distinctam

Is. 10. v. 1.

* humana
natura spiritum accipiente in ipso, ut primo

Joan. 3. v. 13. *descendit de caelo filius hominis.* Descendit se autem dicimus de caelo filium hominis, per unitatem dispensatoriam, Verbo tribuente propriae carni gloriae suae & divinae majestatis claritudinem.

CAPUT V.

Quam ob causam exinanitum dicitur Dei Verbum.

PLENUM secundum naturam, & ex omni parte perfectum Deum Verbum, & distribuens ex sua plenitudine bona sua creaturae, eo quod ait: *Effundam de spiritu meo super omnem carnem.* Exinanitum dicimus; nihil in natura propria violatum, nec, ut aliter se haberet, commutatum, nec inferius ex vlla parte factum: inconvertibile enim & immutabile est ipsum quoque, sicut & generator ipsius, & nunquam fuit passionis ullius capax. Quando vero factum fuit caro, id est, homo, humanitatis paupertatem propriam sibi fecit. Primum, quod semel homo sit

factus, etsi remanserit Deus; deinde, quod servi formam acceperit, qui secundum suam naturam liber est, utpote Filius. Atque ita cum sit ipse gloriae Dominus, gloria dicitur accipere; cum sit ipse vita, vivificari perhibetur, & in omnes accipit potestatem, cum sit ipse rex omnium; cumque Deo sit aequalis Patri, obediens fuit crucem passus, & caetera. Verum cum haec quidem humanitatis mensurae conveniant, ea tamen familiaria dicit esse cum carne, & implet dispensationem, manens quod erat.

CAPUT VI.

Quomodo unus est Christus.

DIVINUS Paulus scribit: *Etsi sunt dii multi, & Domini multi in caelo, & in terra; sed nobis unus Deus Pater, ex quo omnia, & nos ex eo; & unus Dominus JESUS CHRISTUS, per quem omnia, & nos per eum.* Ac vero sapientissimus Joannes de Deo Verbo dixit, quod omnia per ipsum facta sunt, & absque eo facta esse nihil. Evangelizabat autem beatus Gabriel sanctae Virgini dicens: *Ecce concipies in utero, & paries Filium, & vocabis nomen ejus JESUM.* Cum igitur per CHRISTUM JESUM omnia divinus Paulus facta esse commemorat; confirmet autem vim sententiae, & opificem omnium fuisse Deum evangelizet, rem veram dicens evangelista divinus; designet autem etiam angeli vox: vere ex sancta Virgine natum esse JESUM CHRISTUM, nec absque humanitate intelligimus Deum Verbum; sed

vnum dicimus ex ambobus effectum, & Deum hominem factum, eundem ex Patre, ut Verbum, natum divine, & ex muliere humane, ut hominem: non tanquam ut secundum substantiae initium vocatum tunc cum secundum carnem dicitur natus; sed natum quidem ante omnia saecula, instante tamen tempore, quo debuerat implere dispensationem, natum etiam ex muliere secundum carnem. [Ergo, etsi alii simili appellatione vocati sunt Christi, vnum tamen est, per quem omnia, JESUS CHRISTUS; non quod sit factus opifex omnium,] sed quod Deus Verbum: *Per quem omnia facta sunt, similiter ac nos participavit carni & sanguini, & nuncupatus sit homo, non tamen perdiderit esse, quod erat: ita enim & in carne factus intelligitur merito opifex omnium.*

Cit. Facundus lib. 6. c. 1.

Heb. 2. v. 14.

CAPUT VII.

Quomodo unus est Emmanuel.

NOVISSIMIS saeculis Deus Verbum homo dicitur factus; & sicut ait divinus Paulus, per sacrificium suum manifestatus est. Et quodnam est sacrificium? Saum enim corpus obtulit pro nobis in odorem suavitatis Deo & Patri, & intravit in sancta semel, non per sanguinem hircorum, aut taurorum, sed per suum sanguinem. Sic enim credentibus in se, remissionem in aeternum comparavit. Ergo plurimi quidem ante ipsum sancti fuerunt; sed nemo eorum Emmanuel nominatus est. Quam ob causam? Nondum enim venerat tempus, quo deberet esse nobiscum, id est, in nostram venire naturam per carnem, is qui est omni superior creatura. Unus igitur Em-

manuel, semel enim factus est homo Unigenitus, tunc cum per sanctam Virginem generationem carnalem perpeffus est. Dicitur enim & ad JESUM filium Nave: Quod ero tecum. At non erat ille Emmanuel. Fuit etiam cum Moyse; sed nec ille Emmanuel nominatus est. Igitur quoties audimus nomen Filio datum esse, nobiscum Deus, sapienter intelligamus, non ita ipsum fuisse nobiscum novissimis temporibus, sicut dicitur aliquando fuisse cum sanctis: illis enim erat tantum adiutor; nobiscum autem fuit, id est, factus est similis nostri, cum suam non amisisset naturam: est enim inconvertibilis, ut Deus.

Heb. 9. v. 17.

Eph. 5. v. 2. Heb. 9. v. 13.

Jesus 1. v. 5.

CAPUT VIII.

Quam esse ducimus adunationem.

TO τις ενωσις χρημα & πολλοις οπι- τεληται εσποισ. διηρημενοι γαρ υνες & αφροισιν, και γινωμιου, & διχονοουτες πασας διηληθεις, ενωσαζ λεγσι) καπα συμβασιν φιλικου, εν μεσση ποιουτες ες αφροεας. ενωσαζ δε φαμεν ε πα διηληθεις κολληωμενα, η ηρωη συνωλεγεμενα και ετεροεις εσποισ, η καπα αφροισιν, η μιξιν, η κελσιν. οταν οτω ενωσαζ λεγμεν τι και ημας φουσι τ ε Θεου λογον, κρειπτην ορεται τ αυθεσπου Αφροιας ο τ ενωσις εσπος. ου γαρ τι και ενα τ η Ειρημελων εστιν. Σπυριτες τ περτελας, και σεδενι εαζα τ η ενταν διεγνωσμενος, πλιω οπι μονα ε πλιτα ειδεπι Θεω.

Και θαυμαστον σεδεν, ει τ η Ιουδων ενοιαν η ηωμενα, οτε τα και ημας αλλοις οπως α εχει διερωταμενοι, τ ενωσις ημιν Αφροιας επεκεινα τ καθλητην ομοιογεμενω λσαρχην. τινα γρ εσπον λεωσαζαι νοουμεν τ τ ε αυθεσπου ηυχλωταλ ιδω σαμεν. ης ο φεσσαι διωμενος; ει τ ηη, μεχε και μελις ενοφο ειωθεας, ε κελην ιαρωθεας, τ οστας ιαρων, και λσαφ νοιω, και λογον πασχηματων και τεκμηνασται. φαμεν, οπι

ADUNATIO multis modis impletur; sejuncti enim nonnulli affectu vel voluntate, & discordantes inter se, adunari dicuntur, per reconciliationem socialem, deposita similtate. Adunari item dicimus ea, quae sibi conglutinantur, sive modis aliis conferuntur, aut per compositionem, aut per mixtionem, aut per temperationem. Quoties autem adunatum esse nostrae naturae Dei Verbum dicimus, omni humana cogitatione adunationis ejus modus videtur esse superior. Neque enim per supra scriptos modos facta est arcana illa, & nulli penitus nota, nisi ei, cui omnia nota sunt, unio.

Aurbertus verlionem Mercatoris emendate voluit et GIZOG.

Et nihil mirum, si in hujusmodi cogitatione vincamur, cum res nostras, quomodo se habeant, inquirentes, ultra modum nostrae mentis, inventionem esse conficemur; quoniam modo animam hominis suo corpori adunatam esse putemus. Quis est qui id possit exprimere? Sed si oportet eos, qui parva ea vix intelligere soleant; imo & eos qui valeant intelligere, tam subtiles res & omnem rationem transcendentes conjectare: dicimus, quod

us; deinde, t, qui secun-; utpote Fi- gloria Domi- e; cum sit ip- & in omnes ipse rex on- is Patri, obe- caetera. Ve- nitatis men- amiliaria du- r dispensa-

fectum, & lem ex Pa- & ex mu- non tan- nitiuum vo- nem dici- ante om- pore, quo em, na- lum car- cellatione est, per us; non im,] sed omnia fa- it carni & , non ta- ita enim cito opi-

deceat cogitare, (quamvis minor sit oratio ad veritatem) talem esse adunationem ipsius Emmanuel, qualem quis intelligat animam hominis ad suum corpus habere.

Citat Facundus Hermianus. Lib. 11. cap. 7.

[Anima enim omnia, quæ sunt corporis, esse reputat sua, licet per naturam propriam expers sit passionibus corporis, & naturalibus, & quæ extrinsecus accedunt: movetur enim corpus in concupiscentias naturales, & consentit anima, & nullo licet modo participans, concupiscentiæ tamen exitum delectationem propriam ducit. Et si forte ferro corpus percutiatur, aut torqueatur, condolet illa quidem, quod suum corpus patitur: ipsa vero in sua natura nullum patitur omnino tormentum.

αρεπει δὲ ἐνοῦν, (μείων ὅ πῶς τῆς ἀληθείας ὁ λόγος) ὡσαύτως εἶναι τὴν ἔνωσιν τῆς Ἐμμανουήλ, ὅπως αὐτῶν αἱ λογισατοῦντες καὶ τὸ ἴδιον ἀνθρώπου ψυχῶν πῶς ὁ ἴδιον σῶμα, οἰκειοῦται γὰρ ἡ ψυχὴ τὰ τῶ σῶματος, καὶ κατὰ φύσιν ἴδιον ἀμείψους οὕτως ἢ αὐτῶν παθῶν φρονεῖν τε ἅμα, καὶ τῶν ἔξωθεν ἐπαγρυπνῶν. κινῆται γὰρ εἰς ὀρέξεις ὁ σῶμα φρονεῖ, (ὡς σωματικῶς) ὡς τὸ ἔνωσιν ἡ εὐοῦσα ψυχὴ συμμετέχει ὅ κατ' ὁσεία εἶπον· οἷεται γὰρ μὲν ἴδιον ἀπλοῦν εἶναι ὁ τὸ ὀρέξους ἀποτελεῖσθαι. καὶ εἰ καὶ ἄλλοι οἱ τυχόντες ὁ σῶμα, ὡς οἰκῶν κατὰ φύσιν, συναρτῶν μὲν, ὡς ἴδιον παροῦτος σῶματος· αὐτῆ γὰρ μὲν εἰς ἴδιον φύσιν οὐκ ἀπὸ παθῶν τῶν ἐπιτυγχεμένων.

Tamen super hoc quoque dicimus esse adunationem, quæ est in Emmanuele facta: erat enim necesse cum suo corpore adunatam ei animam dolere, ut dum timebat passiones, subditam cervicem Deo submitteret.] De Deo autem Verbo, condolere passionibus nefas est dicere: impassibilis enim Deus est, & nostrarum rerum longe dissimilis; sed adunatus quidem erat carni habenti animam rationabilem, qua patiente ipse impassibilis, ea quæ animæ contingerent, cognoscebat, & contundebat quidem, ut Deus, carnis infirmitates, suas tamen eas, tanquam sui corporis, esse ducebat. Itaque esuriisse dicitur, fatigatus esse, passus fuisse pro nobis.

Ἐπιπῶν καὶ ἄλλοι τῶν παλαιῶν ἐπὶ τῆς Ἐμμανουήλ τὴν ἔνωσιν. ἡ δὲ μὲν γὰρ ἀνακῶν, τὰ ἴδια ἑαυτῶν συναρτῶν τὴν ἐνωτικῶν ψυχῶν, ἡνα φθάνουσα τῆς αἰκίας, διελύθει ἄσποδῶς ὡς Θεοῦ τὴν αἰκίαν. ἐπὶ δὲ γὰρ τῶ Θεοῦ λόγου ὁ σωματικῶς ἢ αἰκίαν ἀποποιεῖται· ἀπαθῆς γὰρ ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἐν γὰρ τοῖς κατ' ἡμᾶς· ἀλλ' ἡνωτο μὲν ἑαυτῆ, ψυχῶν ἐξουσίᾳ τὸ λογικῶν, παροῦτος ὁ αὐτῆς, ἀπαθῆς ἡ δὲ εἰδὸς τῆς εἰς αὐτῶν γνωσθῶν, καὶ ἡφανῆς μὲν ὡς Θεὸς τῆς τῆς ἁδελφείας, οἰκειοῦτο γὰρ μὲν αὐτῶν ὡς ἴδιον ἑαυτῶν· οὕτως ὡς πεινῶν λίγῃ, καὶ καμῶν, ὡς κατὰ ἑαυτῶν ἡμῶν.

Ergo Verbi adunatio, quæ est cum humanitate facta, non irrationabiliter rebus nostris comparetur. Nam sicut corpus alterius est naturæ præter animam, & vnus tamen ex utroque homo efficitur & vocatur; ita etiam ex perfecta Dei Verbi substantia, & ex humanitate perfecta vnus est Christus, idem in eodem Deus simul & homo; & sua quidem ducit Deus Verbum, ut ante dixi, ea quæ sunt carnis propria, quia ipsius est corpus, non alterius. Communes autem facit tanquam cum sua carne divinæ suæ maiestatis operationes, ut posset etiam vivificare mortuos, & sanare infirmos.

Οὐκ ἐπιπῶν πρὸς ἑαυτῶν ἀπὸ τῆς ἑνωτικῆς τῆς λογικῆς πῶς ὁ ἀνθρώπου οὐκ ἀπὸ οὐκ οὐκ τοῖς κατ' ἡμᾶς. ὡς αὐτῶν γὰρ ἐπεσοῦντες μὲν ὁ σῶμα πῶς τῆς ψυχῆς, εἰς γὰρ μὲν εἰς ἀμφοῖν ἀνθρώπων ἀποτελεῖται καὶ λέγεται· οὕτως ὡς τελείως ἄσποδῶς τῆς Θεοῦ λογικῆς, καὶ μὲν ὡς εἰς ἀνθρώπου τελείως ἐχούσης κατὰ τὸ ἴδιον λόγον, εἰς ὁ Χριστός, ὁ αὐτῶν ἑαυτῶν ὡς αὐτῶν Θεός τε ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπος, καὶ οἰκειοῦται μὲν ὁ λόγος, ὡς ἑφῶν, πᾶ τῆς ἴδιας ἑαυτῶν, ὅτι καὶ αὐτῶν ὁ σῶμα, ὡς οὐκ ἐπίσταν. κοινοποιεῖται δὲ ὡς αὐτῶν τῆ ἴδια ἑαυτῶν τῆς ἐνοῦσης αὐτῶν ἑαυτῶν διδάμειν πῶν ἐνέργειαι· ὡς τε διδάσκει καὶ ζωοποιεῖ τοῖς νεκροῖς, καὶ ἰάσκει τοῖς ἐσθῆρας

CAPUT IX.

De Carbone.

Apud Photium
V 111.

Ex eadem Bi-
bliotheca.

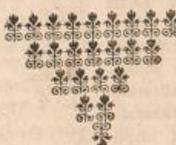
ΕΙ δὲ γρη, ἔ τὸς ἐκ τ' ἡσποπύτου γρα-
φῆς ἀδελφίμασι κεχηιδίμοις, καὶ ἀφ' ὧν
ἐν τυποῖς τ' τ' ἐνώσεως καὶ ἀδελφίαι ἔσπον,
Φέρε, λέγειν, ὁ μακαρίου Ἡσαίας· Ἀπετά-
λη, Φησί, πρὸς με ἐν τῷ Σερραφίμ, καὶ ἐν
τῷ Χεῖ ἐτίθεν ἀνδρακα, ὅν τῷ λαβίδι ἔλα-
βεν δὸπὸ τῷ ἡσαστηρίου, καὶ ἤλθε πρὸς με,
καὶ ἤλασ τῷ χιλέον μου, ἔ ἔπεν· Ἰδοὺ
ἤλασ πρὸς τῷ χιλέον σου, καὶ ἀφ' ἧς τὰς
αἰμαίας σου, ἔ τὸς ἀμάρτίας σου ἀδικη-
εῖς. Φαμὴ δ' τ' ἀνδρακα τύποι ἡμῶν, καὶ
εἰκόνα πληροῦ τῷ ὁμοεισοποιητικῷ ἡ-
γου· ὅς, ἔ τ' ἀφ' ἀνδρακα τῷ χιλέον ἡμῶν,
τῷ τ' ἔστιν, ὅταν τὴν εἰς αὐτὸν ὁμοδοῦσα-
μῶν πῖσι, τότε καὶ ἀπάσης ἀμάρτίας δὸπο-
φαίης καθαροῖς, καὶ τῷ ἀρχαίων ἀπταμῶν
ἡδύθεσι.

Πλὴν ἔστιν ἰδεῖν, ὡς ἐν εἰκόνη, τ' ἀνδρα-
κα, ἐνώθεντα μὴ τῷ ἀνδρακα τῷ Θεοῦ
λόγον, οὐ μὲν δὸποβληκτικῶς ὁ εἶναι, ὁ
ἔστι. μετασχηματικῶς δ' ἡμῶν δ' ἀνδρακα,
ἡρῶν ἐνώθεν, εἰς τ' αὐτὸν δὸξασ τε, ἔ ἀνδρα-
κα· ὅταν γὰρ ἔσπον ὁ πῦρ ὁμιλοῦσιν ἔξυλα,
ἔ εἰς δὸδυκῶς αὐτῶ, καὶ ἀδρακα τῷ αὐτῶ,
ἔ ὅταν ἔξυλα μὴ τῷ εἶναι ἔξυλα, μεδίσθησι
δ' ἡμῶν εἰς τ' τῷ πρὸς ὄψιν τε, καὶ δὸ-
ναμῶν, καὶ πῶν αὐτῶ ὁ ἴσῶν ἀνδρακα,
καὶ ὡς ἐν ἡδὴ λελοῦσιν μετ' αὐτῶ· οὕτω
νοῆσης καὶ ἐπὶ Χεῖσῶν. ἐνώθεν γὰρ ἀνδρακα-
τικῶς ἀνδρακα τῷ Θεοῦ, τετῆρηκε μὴ αὐτῶ
τῷ δ', ὁ ἀφ' εἶναι φαμὴ· μεμῶνηκε δὲ καὶ
αὐτῶ ἀφ' ἡδ' ἐνώθεν δ' ἀπάσης, ὡς εἰς λε-
λοῦσιν μετ' αὐτῶ, οἰκειοῦμῶς μὴ τῷ αὐ-
τῶ, ἐμποιήσας δ' καὶ αὐτῶ αὐτῶ τ' ἰδίας φύ-
σεως τ' ἀνδρακα.

AT si convenit exemplis etiam divi-
nae scripturae, quasi per figuram, ad-
unationem demonstrare; age, dicamus, ut
possumus. Beatus Esaias, *Missus est*, in-
quit, *ad me vnus ex Seraphim, & in manu*
habebat carbonem, quem forcipe accepit ab al-
tari, & venit ad me, & tetigit labia mea,
& dixit ad me: Ecce tetigit hoc labia
tua, & adimet iniquitates tuas, & peccata
tua repurgabit. Carbonem autem dicimus
figuram & imaginem nobis exhibere
Verbi hominis facti: quod, si labia nostra
tetigerit, id est, si fidem in ipsum con-
fessi fuerimus, tunc nos ab omni pecca-
to purus efficit, & pristinis criminibus li-
berat.

Hic iterum
interpolavit
Autbertus
Mercatoris
versionem, vt
& in sequen-
tibus, quorum
textum Graecum
habuit,
Isai. 6. v. 6.

Ceterum tanquam in imagine, licet
in carbone conspiciere adunatum quidem
humanitati Dei Verbum, non tamen
projecisse, quod fuerat. Transformasse
autem magis assumptam naturam in suam
gloriam, & operationem: quemadmodum
enim ignis ligno affixus, & id penetra-
ns, comprehendit quidem ipsum, &
quamvis lignum esse non desinat, vim ta-
men suam speciemque transmutat, &
omnem se confert in lignum, & cum ipso
jam quasi vnum aliquid aestimatur, idem
intellige de Christo. Adunatus enim in-
estimabiliter humanitati Deus, servavit
quidem ipsam in eo, quod fuerat, & ipse
permanit, quod erat; semel tamen adu-
natus, quasi vnus jam cum ipsa putatur,
ea, quae sunt illius, sua faciens; confe-
rens autem ei etiam ipse naturae suae ope-
rationem.

F f

CAPUT

Apud Pho-
tium 1 X.

CAPUT X.

Quod incorporealis divinitatis corpus facta fuerit ipsa caro, habens animam rationabilem: et quod si ea a sese dividere voluerimus, procul dubio labefactabimus dispensationem, qua in Christo intelligitur.

Οὐ τῆς ἀσωμάτου θεότητος σῶμα γέγονεν ἢ ὄρε, ψυχῶν ἔχουσα λογικῶν· καὶ ὅτι διιστάμετες ἀπὸ ἀλλήλων αὐτὰ, πόρτη τε, ἔ πόρτως ἁποχλινομένη τῆς ἐν Χριστῷ νοσηδῶνς οἰκονομίας τ' ὄρε.

IN cantico canticorum ipse nobis introductus est dicens Dominus noster *Cantic. 2. v. 1.* **JESUS CHRISTUS: Ego flos campi, & lilium convallium.** Quemadmodum ergo odor res quidem est incorporea, habet autem, quasi proprium corpus, id in quo inest; tamen vnum ex vtroque intelligitur lilium. Corruptetur autem ipsius ratio, vnius rei discessu: in subiecto enim corpore odor est. Ita etiam in Christo intelligimus divinitatis naturam, quæ suam excellentissimam majestatem, vt odorem suavissimum, mundo dispergit, tanquam in subiecto, esse in corpore humanitatis; & id quod incorporeale est per naturam, per adunationem dispensatoriam, pene dicam factum fuisse corporale; propterea quod voluit se cognosci per corpus, in eo enim divina signa operatus est. Igitur id quod incorporeale est, tanquam in suo corpore intelligi potest, quemadmodum etiam odor in flore subiecto, lilium tamen jam & odor, & flos nominatur.

EN τῷ ἀσώματι τῆς ἀσώματων αὐτὸς ἡμῶν ἐσσεκεῖται λέγων ὁ κύριος· Ἐγὼ αὐτὸς τῷ πεδίῳ, κρίνον τῆς κοιλάδος. ὡσαύτ' οὖν ἡ ὁσμὴ ἀσώματου καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ λογικὴ αἴσθησις ἡ ὡσαύτ' ἰδίᾳ σώματι τῷ, ἐν ᾧ ἐστὶ πλῆρ' ἐν ἑξ ἀμφῶν νοσηδῶν τ' κρίνον. κατὰ φύσιν τ' πᾶσι τ' ἐπὶ αὐτῷ λόγον ἡ ἐξ ὁσμῆς ἐστὶ σῶμα τ' ἁποκειμένη γὰρ ἡ ὁσμὴ, καὶ ἡ Χριστῷ, θεότητος φύσιν τ' ἰδίᾳ τε, καὶ ἁποχλινομένη ἁποχλινομένη ἐν ᾧ ὁσμῆ, κατὰ τὴν ἐν ἁποκειμένη τῇ ἀνθρώπινῃ, καὶ τ' ἀσώματων κατὰ φύσιν, καὶ ἔννοιαν οἰκονομικῶν μονῶν καὶ ἡρέσας ἔ ἀσώματων· ὡς ἐν τῷ ἑλῆν ὑπὸ τὸν ὄνομα τ' ἁποχλινομένη, ἐν ἁποχλινομένη γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ ἁποχλινομένη. ὡσαύτ' οὖν τ' ἐκείνης ὡς ἐν ἰδίᾳ σώματι τ' ἀσώματων, κατὰ τὴν ἀνθρώπιν καὶ ἐν ἁποκειμένη ἐν ἁποχλινομένη τ' ἁποχλινομένη· ἀλλ' ἡ κρίνον τ' σωματώτερον.

Apud Photium
X.

CAPUT XI.

Quod adunato Deo Verbo vere humanitati, inconfuse tamen substantie * permanferunt.

Οὐ καὶ τῶς ἐννοίας ἀληθινῶν σωματώτερον τῷ λόγῳ τῶς ἀνθρώπινον, ἀσύχρητα μεμνημένοι τὰ ἑωσῶν.

* substi-
titi, apud Fa-
cundum.

[RECTUM est secundum Dei voluntatem, sanctum tabernaculum per desertum, & in eo multis modis formabatur Emmanuel.] Dixit Deus omnipotens ad divinum Moysen: *Exod. 25. v. 10.* **Et facies mihi arcam testimonii ex lignis imputribilibus, duorum cubitarum & dimidii longitudine; & inaurabis eam auro puro, extra & intra inaurabis eam.** Sed lignum quidem cum imputribile sit, est figura corporis incorrupti: χρυσῶς αὐτῷ. ἀλλὰ τὸ μὲ ἀσπίον ξύλον εἶν ἂν εἰς τύπον τ' ἀφάρου θωμας.

EΓΗΓΕΡΤΑΙ κατὰ βούλησιν Θεοῦ ἐκ τῆς ἐρημίας ἡ ἀγία σκηνή, καὶ ἐν ἐν αὐτῇ πολυτρόπως μερφομένης ὁ Ἐμμανουήλ. ἔφη ὁ Θεὸς ὁ τῆς ὄλων Θεὸς ἐν τῷ ἀσπίον Μωϋσῆ· Καὶ ποιήσεις κιβωτὸν μάρτυριον ἐν ξύλλῳ ἀσπίον, δύο πηχῶν καὶ ἡμίσεος τ' μήκος· ἔ πηχῶς καὶ ἡμίσεος τ' πλάτος· καὶ πηχῶς καὶ ἡμίσεος τ' ὕψος· καὶ κατὰ χρυσῶς αὐτῷ χρυσῶς καθαῶν, ἔξωθεν, καὶ ἔσωθεν χρυσῶς αὐτῷ. ἀλλὰ τὸ μὲ ἀσπίον ξύλον εἶν ἂν εἰς τύπον τ' ἀφάρου θωμας.

maledictione & morte damnata, & peccati laqueis irretita, errabat, & erat in tenebris; Deum nesciebat eum, qui est natura & veritate; pro Deo coluit creaturam. Quomodo igitur hujusmodi malis poterat liberari? An illud dicemus, quod fas erat humanitati, divinam naturam apprehendere, quæ nesciret omnino, qualis esset dignitas naturæ celestis, cum esset ignorantia tenebris occupata, & peccati sordibus inquinata? Quomodo poterat fieri, ut apprehenderet sanctam naturam, & acciperet gloriam, quam nemo inveniat, nisi acceperit? Concedamus enim quod cognoverit fortasse, & scierit apprehendere * Deum. Quis est, qui docuerit? *Quomodo enim credent, nisi audierint?* Caterum non id est apprehendere deitatem, & convenientem ei gloriam capere.

* deitatem
Rom. 10. v. 14.

Ergo decentius sit, & recte quidem, ita sentire, quod servare volens id, quod perierat, descendens ad nos Deus Verbum, per quod omnia, & in id se, quod non erat, immisit, ut & hominis natura, id quod non erat, fieret, & divinæ majestatis dignitatibus per adunationem patescens, quæ sublevata est magis ultra naturam, quam dejicit infra naturam invertibilem Deum. Conveniens erat, ut incorruptibilis natura apprehenderet corruptibilem, ut eam a corruptione liberaret. Conveniens erat eum, qui peccare non noverat, cum peccatoribus conformari, ut peccata compesceret: quemadmodum enim ubicumque lux fuerit, caligo interit tenebrarum; ita etiam immortalitate presente, omnis certe pestis fugitiva discedet; & presente eo, qui peccatum non novit, (qui etiam proprium sibi corpus effecit, quod est sine peccato) cederet omne peccatum.

Quod vero Verbum, cum esset Deus, factum sit homo, & non magis homo intelligatur Christus, etiam ex sacris literis enitar ostendere. Ait igitur beatus Paulus de Unigenito: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, ut esset equalis Deo; sed exinanivit se, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Humiliavit sese factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propterea & Deus ipsum superexaltavit, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine JESU CHRISTI omne genu flectatur caelestium, & terrenorum, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quod Dominus JESUS CHRISTUS in gloria est Dei Patris.*

Quem igitur dicemus, in forma Dei esse, & in æqualitate Patris, & hæc non ra-

pinam arbitratum; sed descendisse magis in exinanitatem, & in formam servi, & se humiliantem, & in similitudinem nostram fuisse factum? Si hominem factum ex muliere nudum & solum: quomodo habebat plenitudinem, ut intelligatur exinanitus? Vel in qua antea positus celsitudine, semet humiliasse dicitur? Vel quomodo in similitudinem hominum factus est, qui id erat & antea per naturam, et si id factus forte non diceretur? Ubi autem exinanitus est, assumens plenitudinem deitatis? Vel quomodo non sit factus altissimus, qui in gloriam supernam ascenderit?

Igitur dicimus, non hominem Deum esse factum, sed potius factum esse in exinanitate, propter humanitatem, Deum Verbum, qui erat in æqualitate Patris & forma: exinanitus est enim hoc modo, propter similitudinem nostram, cum esset plenus, ut Deus. Humiliatus est propter carnem, ita ut a divinæ majestatis fastigio non descendat; sedem enim habet altissimam. Factus est in similitudine hominum, cum sit ejusdem formæ cum Patre, utpote cujus est figura substantiæ. Verum quoniam semel factus est juxta nos, ascendisse dicitur, cum carne in gloriam deitatis, quam patentem quidem habet quasi propriam, alio tamen pacto in ea fuit, propter humanitatem: dominus enim omnium esse creditur, etiam cum carne.

Flectitur autem ipsi omne genu, & id non ad dolorem & contumeliam Patris, sed magis ad gloriam: gaudet enim, & glorificatur, dum ab hominibus filius adoratur, licet factus sit similis nostri. Scriptum vero est rursus: *Non enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ; unde debuit per omnia fratribus assimilari.* Ecce semen Abrahæ apprehendit Verbum Deus, & non homo nescio quis nostri similis deitatem apprehendit, & ipse nobis assimilatur, & nuncupatur frater noster, ut homo, non quantum est ad deitatis naturam. *Quoniam pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eis, ut per mortem destrueret eum, qui imperium obtinet mortis, id est, diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per omnem vitam nativa continebantur servitute.* Ecce iterum ipse, similiter ac nos, participavit sanguini, & carni, & ea res causam habet conjunctam statim ac proximam; scriptum est enim: *Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur in carne, Deus filium suum misit in similitudine carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne.* Attende iterum, quod non homo affectans naturam divinam ostenditur, & ad ejus dignitatem

Heb. 1. v. 14.

1. v. 14.

Rom. 8. v. 3.

ascendens, sed mittens magis Filium suum homo factus immisit, & non homo simpliciter, divinam gloriam affectans, Christus videtur.

CAPUT XIII.

Apud Photium X 11.

Ὁς Χριστός Ἰησοῦς καλεῖται γεννητός αὐθεντικός ὁ τῷ Θεοῦ λόγος.

Quod Christus IESUS vocetur homo factus Deus Verbum.

ΤΗΣ Μὲν Ἐκκλησίας οἰκονομίας τῷ μονογενεῖ πολυπροσημονῶν ἐθέλοντες ὁ μυστήριον, ἐκείνῳ φανερῶν, διδάξαντες ἀληθῆ, καὶ πιστῶν ὁρῶν, ὅτι αὐτός ὁ εἰς Θεοῦ πατρὸς λόγος, ὁ ἀληθινὸς Θεός, ὁ εἰς Θεοῦ ἀληθινοῦ, ὁ φῶς ὁ εἰς τὸ φῶς, ἐκείνῳ ἐγενήθη, καὶ ἐκείνῳ ἐγενήθη, ἐπαθεν, ἐγενήθη δὲ εἰς νεκρῶν. ὡς ἴσταντο γὰρ οὐκ ὅτι τῆς πίστεως σύμβολον ἢ ἀγία τε καὶ μετὰ τὴν σελήνην.

DISPENSATIONIS incarnati Unigeniti mysterium subtilius considerantes, id asserimus, fidem rectam servantes & veram: quod ipsum Patris Dei Verbum, Deus verus ex Deo vero, & lumen de lumine, incarnatum sit, & homo factum, & descenderit, & passum sit, & surrexerit ex mortuis. Ita enim definivit fidei symbolum synodus ingens & sancta.

Διερωτῶμενοι ὅτι καὶ μετὰ ἐθέλοντες, ὅ, τί ποτε ἐστὶ κατὰ ἀλήθειαν, ὁ Ἐκκλησιαστικῶν τε, καὶ ἐκείνῳ ἐγενήθη τῷ λόγῳ· κατὰ ἀλήθειαν, ὅτι εἰς αὐθεντικῶν ἐστὶ προσλαβὴν ὡς εἰς σωματικῆν τῆ κατὰ γὰρ ἡ ἰσότητι τῆ ἀληθείας, ἡ ἡρώα ἀθανάτου, ἡ καὶ ἐπὶ μόνῳ τῷ ἰσότητι ὁμωνυμίας· μόνον ὅτι ὁ ἡρώα κατὰ ἡμᾶς αὐθεντικῶν, μὲν τῶ ἀπείρητος, καὶ ἀναλλοιώτως ἔχον ἀναστάσεως τῆ ἰδία φύσιν, τῷ εἰς προσλαβὴν Ἐκκλησίας καὶ αἱμάτων οἰκονομικῶς γεννητός.

Perquirentes autem & nos, & discernere cupientes, quid sit tandem, incarnatum esse, & hominem factum Dei Verbum: cernimus, quod non hoc est, hominem assumere tanquam in conjunctione, quæ fiat per æqualitatem dignitatis, sive auctoritatis, vel per solam filietatis ὁμωνυμίας; magis autem fieri juxta nos hominem, (ita tamen, ut nulla conversio, vel commutatio subsequatur) & sublevari pariter cum sua natura eum, qui in assumptione fuit carnis & sanguinis dispensative.

Εἰς μὲν οὖν ἐστὶν ἄρα παρὰ μὲν τῷ ἐκείνῳ ἀναγεννητικῶν ὀνομαζόμενος ἄλλ' ἢ θεογενεῖς γεννητός, καὶ λόγος, καὶ Θεός, καὶ Ἐκείνῳ, καὶ ἀπαύρασμα, καὶ χαρακτήρ τῆς ἡρώα ἀθανάτου τῆ πατρὸς, ζωὴ, δόξα, φῶς, ἁγία, δυνάμις, βουλή, δόξα, ἡρώα, μεγαλοσθένεια, κλέος ἁγία, καὶ ἔπεως ἡρώα ἰουδαίου ὀνομασί, τῶ ἀληθῶς θεογενετικῶν. μὲν δὲ γὰρ τῶ ἐκείνῳ ἀναγεννητικῶν, ἀναγεννητικῶν, Χριστός, Ἰησοῦς, ἰσχυρίων, μεσσίας, ἀπὸ τῆς τῶν κεραιμωδίων, ἀναγεννητικῶν εἰς νεκρῶν, δούτερος Ἀδάμ, κατὰ τῶν ἁγίων τῶ ἁγίου τῶ ἐκείνῳ, ἐπερὶ ἁγίων αὐτῶν τῶ ἐκείνῳ ἁγίων ὀνομασί. πάντα γὰρ αὐτῶν, πάτε ἀναγεννητικῶν, καὶ τὰ εἰς ἐκείνῳ τῶ ἀγίου χριστός.

Unus igitur est, qui ante Incarnationem a divina scriptura nominatur, & Unigenitus, & Verbum, & Deus, & imago, & lumen, & figura substantiæ Patris, & vita, & gloria, & splendor, & sapientia, & virtus, & magnificentia, & Dominus sabaoth, & aliis talibus nominibus, quæ vere conveniunt deitati. Post Incarnationem vero homo, CHRISTUS, IESUS, propitiatorum, mediator, primitiæ dormientium, primogenitus a mortuis, secundus Adam, caput corporis Ecclesiæ, cum eum etiam nomina prisca sequantur: omnia enim ipsius propria sunt, & priora, & quæ novissimis facta temporibus.

Εἰς ἄρα ἐστὶν ὁ καὶ παρὰ τῷ ἐκείνῳ ἀναγεννητικῶν Θεός ἀληθινός, καὶ εἰς ἀναγεννητικῶν.

Unus igitur est, & qui ante Incarnationem, Deus erat verus; & qui in hu- FF iij

A
descendisse magis
mam servi, & se
adinem nostram
m factum ex
: quomodo ha
ntelligatur eni
positus celsitu
itur? Vel quo
ominum factus
r naturam, ex
etur? Ubi au
ens plenitudi
do non sit fia
iam supernam

em Deum esse
esse in exim
tem, Denm
itate Paris &
hoc modo,
um, cum esset
is est propter
ajestatis fusti
enim habet
ilitudine ho
mæ cum Pa
i substantia.
is est juxta
m carne in
tem quidem
amen paclo
em: domi
itur, etiam

xenu, & id
liam Paris,
enim, &
filius ado
i. Scriptum
s apprehen
i per omnia
ibrahæ ap
non homo
m appre
; & nun
mo, non
im. Quo
i & san
it eis, ut
imperium
& libera
em vitam
e iterum
anguini,
junctam
t enim:
quo in
im mist
e peccato
ide ite
aturam
nicatam

manitate mansit id quod erat, & est, & erit. Non discernendus igitur vnus Dominus IESUS CHRISTUS, in hominem seorsum, & seorsum in Deum; sed vnum eundemque IESUM CHRISTUM esse dicimus, non ignorantes differentiam naturarum, sed eas inconfusas inter sese servantes.

ἡ μεμνημένος ὅσῳ ἔστ', καὶ ἔσται, οὐ διακρίτον οὖν ὄρα τὸ ἕνα κείμενον Ἰησοῦ Χριστὸν, εἰς ἰδικῶς ἀνθρώπων, καὶ εἰς Θεὸν ἰδικῶς. ἀλλ' ἕνα καὶ τὸ αὐτὸν, Ἰησοῦ Χριστὸν φασὶν εἶναι, τὸ ἴδιον φύσιν εἰδόντες ἀσφραγιστὸν, καὶ ἀσύχρητος ἀλλήλων περιωπτεῖται αὐτῶν.

Col. 1. v. 9. Quoties igitur litera sacra commemorat, quod in Christo inhabitavit omnis plenitudo divinitatis corporaliter; non ideo dicimus, tanquam in alio Christo, in homine seorsum inhabitasse Deum Verbum; nec porro dividentes ea, quae vnita sunt, duos intelligimus filios; illud autem magis, quod Christum nominat litera sacra ex parte nonnumquam, & quod humanitatem Dei Verbum, quam propriam habet, in locum posuit templi. Scriptum est autem & de animabus humanis: *Inhabitantes autem domos luteas, de quibus & nos ex eodem luto sumus.* Ergone, quoniam luteas domos humana corpora nominat, & affirmat in his animas habitare, in duos homines vnum hominem dividemus? Atqui non irrationale omnino sit, vt in homine spiritus suus inhabitare dicatur. Ergo, etsi per huiusmodi modos orationis figura procedat, cum aliter fieri non possit, non tamen ideo rerum corrumpi naturas oporteat, sed magis eas recto veritatis tenore servari.

Ὅταν οὖν λέγῃ τὸ ῥητάκιον τὸ ἱερὸν, ὅτι ἐν Χριστῷ κατοικήσῃ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος θεολογικῶς, οὐ λέγει τὸ πᾶν φασὶν, ὡς ἐν ἑτέρῳ Χριστῷ τὰ ἀνθρώπων, καὶ ἑαυτοῦ κατοικήσῃ τὸν λόγον. οὐτε μὲν ἀσφραγιστὸν ἀλλήλων τὰ ἰσώμενα δύο νοούμενα ἔσονται ἢ μᾶλλον, ὅτι Χριστὸν ὀνομαζέτω ῥητάκιον τὸ ἱερὸν, ὡς ἐκ μετέωρον ἔστω, ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τῆς Θεοῦ λόγος ἰδίας ἔχων, ἐν τῷ ἁπλοῦς πεποιθῆναι ναοῦ. γὰρ ῥητάκιον δὲ πᾶν καὶ τὸ ἐν ἀνθρώπων ψυχῶν. τοῖς ὅ καὶ κατοικήσῃ οἰκίαν πηλίναν, ὅτι ἂν καὶ αὐτοὶ ἐκ τῶν αὐτῶν πηλὸς ἔσται. ἀλλ' οὖν ἐπιδησὶν οἰκίας πηλίναν τὰ ἴδιον ἀνθρώπων ὀνομαζέτω θεολογικῶς, ἀσφραγιστὸν ὅ καὶ κατοικήσῃ ἐν αὐτοῖς ἑαυτοῦ ψυχῶν, εἰς δύο καταμετρηθῆναι ἀνθρώπων τὸ ἕνα. καὶ οὐ πᾶν ἐκ ἀμείωτων πρυμναίων, ὅ καὶ ἐν ἀνθρώπων λέγεσθαι κατοικήσῃ τὸ πνεῦμα αὐτῶν. ὡςτε καὶ εἰ τὸ πᾶν λόγος ῥητάκιον τῶν ἁπλοῦν ἔρχεται ἔσται, οὐχ ἑτέρας ἔχον διωμήδους, οὐτῶς τὸ πᾶν ἀδικησῶν φύσιν ἀσφραγιστὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν, καὶ κατὰ τὸ ἀλλήλων ἀσφραγιστὸν ἐπιγέσθαι.

Quoties igitur quæpiam, quæ diffusibilem sunt inter se forcita naturam, collecta in adunationem, per compositionem videntur: deinde alterutrum ex his in alterutro habitare dicitur, non dividendum in duo, adunationis conventionem minime violata, licet suis nominibus per sese ea, quæ adunata sunt, nomenclentur a nobis. Dicitur namque, vt ante dixi, & in homine habitare spiritus suus, nec tamen homo dicitur, & seorsum spiritus suus, seorsum & corpus. Et tale quid nobis divinus Paulus * obliqua significatione commemorat, dicens: *Nam etsi exterior noster homo corrumpitur; sed interior renouatur de die in diem.* Siquis igitur dixerit, interiore nostrum hominem in exteriore homine inhabitare, verum quidem memoravit, in duo tamen vnum divideret non videbitur. Ait autem alicubi etiam propheta Esaias:

Ὅταν ἴσῃμι ἡμᾶς, τὸ ἀλλήλων οὐχ ὁμοίως λαχόντων πᾶν φύσιν, ὅρατο συνήλεγεμένα πᾶν ἐνότητι καὶ συνήσῃ. εἶπα δὲ ἡμεῖς ἐν ἐκείνῳ λέγομεν κατοικήσῃ, οὐ διακρίτον εἰς δύο, τῆς εἰς ἐνότητι συνδριμῆς κατὰ τὸ ἴδιον ἔσται ἀδικησῶν, καὶ εἰ τῶν ἰσώμενων ἐκείτων ἰδικῶς ὀνομαζέτω πᾶν ἡμᾶς, τῶν ὅσῳ ἔσται ἀμείωτα. λέγει γὰρ. ὡς ἔφασκεν, καὶ ἐν ἀνθρώπων κατοικήσῃ τὸ πνεῦμα αὐτῶν. πᾶν ἀνθρώπων λέγεται, ἐν ἰδικῶς τὸ πνεῦμα, καὶ μὲν ἐν τῷ σώματι. καὶ τῶν ἁπλοῦν ἡμᾶς ἡμεῖς ἀσφραγιστὸν ἡμᾶς. εἰ γὰρ ὅ ἔσται ἡμᾶς ἀνθρώπων ἐν τῷ ἔξω ἀνθρώπων κατοικήσῃ, ἀλλήλων μὲν, εἰς δύο γὰρ μὲν τὸ ἕνα τῶν οὐχ ὄσται. φησὶ δὲ πᾶν καὶ ὁ ἀσφραγιστὸν Ἡσαΐας.

* obscure & quasi anigmatica 2. Cor. 4. v. 16.

brantes pennis suis super propitiatorium; & vultus eorum adinvicem respicientes propitiatorium erunt. Enigma certissimum id sit, Deum Verbum etiam in humanitate Deum mansisse, & in sua gloria ac maiestate, etsi propter dispensationem factus sit similis nostri: Propitiatorium namque per fidem factus est nobis Emmanuel. Ad autem nobis comprobavit sapientissimus Joannes dicens: *Filioli, scribo vobis, ut non peccetis; sed si quis peccaverit, consolatorem habemus apud Patrem, JESUM CHRISTUM justum; & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Necnon etiam Paulus: *Quem pro-*

posuit, inquit, Deus propitiatorium per fidem in suo sanguine.

Cæterum cerne Cherubim circumstantes propitiatorium, & superobumbrantes quidem pennis; conversos autem ad propitiatorium, & pene nutui dominico oculum intendentes. Ad Dei enim voluntatem tantum respicit sancta celestium spirituum multitudo, & nunquam Dei factiatur aspectu. Ita Filium propheta Isaias *Isai. 6. v. 1.* vidisse se dicit, in sede altissima & eminentissima, circumstantibus Seraphim, & obsequentibus ei, ut Deo.

CAPUT XV.*Aliud de virga Moysis.*

DESTINABATUR aliquando divinus Moyses, ut Israel ab Ægyptiorum violentia liberaret. Verum quoniam necesse erat eos, qui sub jugo essent servitutis insolite, prius docere, quod eis Deus jam esset reconciliatus, prodigia cum facere imperabat: plerumque enim miraculum nos adducit in fidem. Ait igitur Moyses ad Deum omnipotentem: *Si autem non crediderint mihi, neque audierint vocem meam, dicentes: Non apparuit tibi Deus; quid dicam illis? Dixit deinde Dominus: Quid hoc est, quod est in manu tua? Respondit: Virga. Et ait illi: Projice illam in terram, & facta est serpens, & fugit Moyses ab ea. Et dixit Dominus ad Moysen: Extende manum tuam, & apprehende caudam ejus; & extendens manum apprehendit caudam, & facta est virga in manu ejus. Et dixit illi: Ut credant tibi, quia apparuit tibi Dominus Deus patrum suorum, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob. Animadvertite in his natura & veritate Filium Dei, tanquam quædam virga sit Patris; virga autem in ligno est regni: Filio enim dedit habere omnium potestatem. Unde etiam divinus David: *Thronus tuus, inquit, Deus in seculum sæculi, & virga æquitatis, virga regni tui.* Sed eam projecit in terram, id est, corpore terreno circumdedit, sive per humanitatem misit in terram: tunc enim in similitudine factus est malignorum hominum, scilicet malignitatis lignum est serpens.*

Quod autem verum sit, hinc scimus.

Ipse enim Dominus noster JESUS Num. 11. v. 1. CHRISTUS, imagine & figura, propter dispensationem factam cum carne, pro serpente accipitur æreo, quem erexit Moyses, ut serpentum morsus arceret. Ait enim: *Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita oportet exaltari filium hominis, ut omnes qui credunt in ipsum, non pereant, sed habeant vitam æternam.* Quem admodum enim serpens factus ex ære salutis erat periclitantibus causa: (sanabantur enim in eum respicientes) eo modo etiam Dominus JESUS CHRISTUS eis, qui eum vident quidem in similitudine malignorum, eo quod factus sit homo, non ignorant tamen, quod Deus sit vivificus; causa erit vitæ, & dat posse animalia venenosa vitare, id est, contrarias potestates.

Id quoque hujus rei figura sit, quod Exod. 4. v. 1. Moyses virga virgas alias devoraverit, quas in terram magi projecerat. Igitur virga quidem in terram projecta est; non tamen semper remansit. Resumpta autem iterum fuit, quod erat: nam licet facta sit, ut ante dixi, in similitudine nostra Patris virga, id est, Filius, qui habet omnium potestatem; at tamen impleta dispensatione, revolavit in cælum, & fuit iterum tanquam in manu Patris virga æquitatis, ac regni: *sedet enim ad dexteram genitoris sui in propria maiestate, sedes altissimas obtinens, etiam cum carne.* Ps. 44. v. 7.

CAPUT XVI.

Aliud de manu Moysis leprosa, & integre sanata.

DIXIT autem ad eum Deus Dominus iterum: Infer manum tuam in sinum tuum; & protulit manum de sinu suo, & facta est manus ejus sicut nix. Et dixit iterum: Infer manum tuam in sinum tuum; & intulit manum suam in sinum suum, & protulit eam de sinu suo, & iterum restituta est in colorem carnis ejus. Manum ad dexteram Dei & Patris verum filium ejus divina scriptura nominat. Induxit enim ipsum dicentem: *Ego manu mea firmavi celum; nec non etiam David divinus cantat: Verbo Domini cali firmati sunt.* Cerne igitur, in sinum quidem Moysis adhuc manum ejus occultari, & nondum factam leprosam; prolatam vero statim leprosam factam: deinde mox illatam, & rursus prolatam, & de cetero non leprosam: *Restituta est enim, inquit, in colorem carnis ejus.* Ergo quamdiu quidem erat in sinu Patris Deus Verbum, divinitatis nitore fulgebat; verum quando aliquo modo extra fuit per incarnationem sive *erat deservit*, factus est in si-

mitudine carnis peccati, & inter iniquos reputatus est. Ait enim divinus Paulus, *eum, qui peccatum non noverat, pro nobis peccatum fuisse, ut nos sceremus justitia in ipso.* Hoc existimo lepram significare, immundus enim secundum legem leprosus. Sed quoniam iterum in sinu fuit Patris, (assumptus est in resurrectionem a mortuis) prolata iterum manus videbatur munda: adveniet enim post tempora Dominus noster JESUS CHRISTUS, in sinceritate divinitatis & gloria, quamvis similitudinem nostram non projecit. Ait enim & beatus Paulus de Christo: *Quia semel mortuus est ad multorum exhaurienda peccata. Secundo sine peccato apparebit expectantibus se in salutem.* Ergo quoties nobis sacra litera nominat CHRISTUM JESUM, ne hominem seorsum putaveris, non vere adunato ipsi Deo Verbo; sed existimaveris magis, ipsum esse ex Deo & Patre Verbum JESUM CHRISTUM, cum factus sit homo.

A
teriorum per filium
im circumstan-
derobumbrat
fos autem ad
nutui dominico
Dei enim volun-
ncta celestium
inquam Dei fa-
propheta Ilias
tissima & emi-
s Seraphim, &

hinc scimus
ter JESUS
ura, propter
carne, pro
quem erexit
tus arceret
leavit serpen-
ari filium ho-
ipsum, non
nam. Quem-
s ex are fi-
:(sanaban-
) eo modo
is rus eis,
similitudine
sit homo,
us sit vivit
Te animalia
rtarias po-

sit, quod
evoraverit,
ant. Igitur
a est; non
pta autem
licet facta
line nostra
tabet om-
ra dispen-
e fuit re-
irga aqua
dexteram
te, sedes
carne.

CAPUT XVII.

Quod Christus non erat *νοφθεις*, nec simpliciter in homine inhabitavit Deus Verbum: sed quod magis caro sit factum, sive homo perfectus, secundum Scripturas.

QUOD fidem habent in Christo immaculatam, & rectis omnibus suffragis comprobant, dicant videlicet, quod ipse ex Deo Patre Deus Verbum in exinanitatem descenderit, formam servi accipiens, propriumque sibi faciens corpus, quod est natum ex virgine; quod factus sit nostri similis, & nuncupatus filius hominis. Est autem Deus quidem secundum spiritum; homo autem idem secundum carnem. Deinde divinus Paulus Judæorum populum alloquebatur dicens: *Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, novissimis diebus istis locutus est nobis in Filio.* Et quonam modo intelligatur locutus fuisse Deus & Pater novissimis diebus in Filio? Locutus est enim antiquioribus per ipsum dans legem, & ideo ipse Filius, suos dicit esse sermones, per sapientissimum Moysen prolatos. Ait enim: *Nolite*

putare, quia *veni solvere legem, aut prophetas. Non veni solvere, sed implere. Dico enim vobis, iota unum, aut unus apex non transibit a lege, donec omnia fiant. Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Adde etiam prophetæ vocem: *Ipse qui loquebar, presto sum.* Ergo cum factus est filius in carne, tunc locutus est nobis Pater in ipso, sicut ait beatus Paulus, *novissimis diebus.* Sed ne parum credamus, quod ipse sit ille, qui etiam ante sæcula Filius, intulit statim: *Per quem fecit & facta.* Splendorem etiam gloriæ, & figuram substantiæ Patris esse commemorans. Homo igitur factus est vere is, per quem fecit & sæcula Deus Pater; & non, ut nonnulli existimant, in homine fuit, ut homo intelligatur a nobis, tanquam Deum habens inhabitantem. Nam, si hæc recte se habere, vere confidunt, supervacaneus esse videbitur beatus evangelista

Gg

Joan. 1. v. 14. Joannes dicens: *Et Verbum caro factum est.* Ubi enim necessitas *ἵνα θεῶν τῶν?* Aut quare incarnatum dicit Deum Verbum, si non factus est caro? Vis *ἵνα θεῶν μόνος*, & similem nostri eum factum esse significat, & mansisse tamen sic quoque ipsum supra nos; imo supra univertam ipsam creaturam.

Oportere autem existimo, ea quæ dixi, exemplis etiam comprobare, & persuadere, quod Unigenitus factus sit homo, & sit Deus, etiam cum carne, ac non tantum inhabitavit in homine, *θεοῦ ἵψου* ipsum efficiens, tanquam alios, qui divinitatis ipsius fuere participes.

Apud Photium
XIV.

CAPUT XVIII.

Quod Emmanuel Deum habuerit aliter inhabitantem, quam nos.

Apoc. 3. v. 10. **A**it alicubi Deus de nobis: *Inhabitabo in ipsis, & inambulabo, & ero ipsis Deus, & ipsi erunt mihi populus.* Necnon etiam ipse Dominus noster JESUS CHRISTUS: *Ecce ego venio; & si quis mihi aperuerit, intrabo ego, & apud eum canabo, & pater, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Nominati sumus etiam templum Dei: *Vos enim, inquit, templa estis Dei vivi.* Et rursus: *Nescitis, corpora vestra templum esse Spiritus sancti, qui est in vobis, quem habetis a Deo.* Verum si ita aiunt, ipsum quoque se habere Emmanuel, & tanquam unumquemque nostrum, inhabitantem in sese Deum habuisse, aperte confiteantur; cum ipsum adorari conspiciunt, tam a nobis, quam ab angelis, in caelo pariter & in terra, erubescant tanquam diversa alienaque sentientes, & literarum sacrarum propositum nescientes, nec habentes in se fidem, quam nobis tradiderunt, qui in principio & vi-

derunt, & ministraverunt Verbo.

Si autem dicant, quod propterea Deus sit, & ut Deus glorificetur, quia in eo tantum inhabitavit Dei Patris Verbum; ac non propterea, quia factus sit homo; audient rursus a nobis: Si is, qui inhabitantem in se Deum habuerit, factus est, ut idcirco vere dii esse possint, & ab hominibus adorentur, omnes sane angeli hominesque sint dii & adorandi; inhabitat enim Deus in sanctis angelis. Habuimus etiam nos ipsum in nobis per Spiritum sanctum; sed non sufficit hoc ostendere, natura deos & adorandos eos, qui habent Spiritum sanctum. Igitur non propterea Deus est, & adorandus Emmanuel, quod inhabitavit in eo, tanquam in homine communi, & seorsum intelligendo, Deus Verbum; sed quod factum sit caro, id est, homo: mansit enim idem & Deus, & adorandus.

CAPUT XIX.

Dicta apostolica, in quibus Deus nominatus est Christus.

Eph. 3. v. 5. **D**E mysterio dicens secundum Christum: *Quod aliis, inquit, generationibus non est agnitum filii hominum, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis.* Et: *Mysterium quod absconditum fuit a seculis & generationibus, nunc autem manifestum est sanctis eius, quibus voluit revelare divitias*

gloriae mysterii hujus in gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriae, quem nos annuntiamus. Si igitur est *θεοῦ ἵψου*, & non Deus vere, quomodo ipse est divitiarum gloriae mysterii, quod annuntiat in gentibus? Vel quomodo omnino Deus annuntiat?

CAPUT XX.

Aliud.

Coloss. 2. v. 1.

VOLO enim vos scire, qualem sollicitudinem habeam pro vobis, & pro iis, qui sunt Laodiceae, & quicumque non viderunt

faciem meam in carne, ut consolentur corda ipsorum, instructi in caritate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitio-

nem mysterii Dei Christi. Ecce mysterium Dei, mysterium nominat Christi, & plene intelligere quosdam vult in agnitionem ipsius. Quo igitur intellectu opus erat, volentibus Christi mysterium discere, si fuerant audituri, quod inhabitaret in homine Deus? Opus est autem nimio intellectu, ut scias contra, quod Verbum, cum sit Deus, factum sit homo.

CAPUT XXI.

Aliud.

1. Thess. 1. v. 8. **A**vobis enim sonuit sermo Domini, non esse commemorat, cum etiam Christus dicat: *Qui credit in me, habet vitam aeternam.* Sermonem autem praedicationem dicit de seipso.

CAPUT XXII.

Aliud.

1. Thess. 2. v. 1. **I**psi enim scitis introitum nostrum apud vos, quoniam non inanis fuit; sed ante multa passi, & contumeliis affecti, sicut scitis, in Philippis; confisi sumus in Deo colloqui ad vos evangelium Dei. Ecce loquens in Deo, Dei evangelium memoravit; qui praedicat gentibus Christum.

CAPUT XXIII.

Aliud.

Ibid. 3. 4. **R**ECORDAMINI, fratres, laborem nostrum & aramnam, nocte & die operantes, ne quem vestrum gravaremus; praedicavimus evangelium Dei inter vos. Et iterum: *Ibid. v. 13.* Propterea & nos gratias agimus Deo sine intermissione; quoniam cum percepissetis a nobis verbum, auditu Dei excepistis, non ut verbum hominum, sed ut verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis. Nonne evidenter evangelium Dei, & Dei verbum praedicationem de Christo commemorat, quippe id omnibus manifestissimum est: *Tit. 1. v. 11.* Apparuit enim gratia Dei salvatoris omnibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem & secularia desideria, sobrie & iuste & pie vivamus, in hoc saeculo, expectantes beatam spem, & adventum gloriae magni Dei, & salvatoris nostri JESU CHRISTI. Ecce Deus, & magnus, plenissime nominatus est Dominus noster JESUS CHRISTUS: ipse est enim, cujus adventum gloriae expectantes, sobrie vivere, & irreprehensibiliter festinamus. Sed si est homo, quomodo sit magnus Deus? Vel quomodo beata spes in eum?

Siquidem verus est profecto Jeremias dicens: *Jerem. 1. v. 5.* Maledictus, qui spem suam ponit in homine. Neque enim Deum ipsum possit efficere, ut ante dixi, id quod est Deum portare. Denique doceant nos, quid impediatur, alios etiam omnes Deos esse & adorandos, qui in se habuerint Deum? Deum autem & magnum & beatum, habentem illuminationem Christum nominat beatus Paulus, qui invenitur dicens de Judaeis & Emmanuel: *Rom. 4. v. 9.* Quorum patres, & testamentum, & promissiones, & ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia benedictus in saecula saeculorum. Amen.

Quod vero secundum divinam revelationem faciebat praedicationem, perspicuum sit, ipso dicente: *Gal. 1. v. 1.* Deinde post annos quatuordecim iterum ascendi Ierosolymam cum Barnaba, assumpto etiam Tito. Ascendi autem secundum revelationem, & exposui eis evangelium, quod praedico gentibus; scorsam autem iis, qui videbantur aliquid esse, ne forte in vacuum curretem, aut cucurrissem. Christum praedicans gentibus, ut Deum, divinum nominat ipsius ubique mysterium.

Gg ij

Ascendit per revelationem Ierosolymam, & exposuit his, qui videbantur aliquid esse, id est, sanctis Apostolis, sive discipulis, ne forte in vacuum currat. Cum vero ab Ierosolymis descendisset, & rursus gentium gregibus interfuisset, emendavitne aliquid ex prioribus? Nonne perseveravit Deum confitens Christum? Atque ideo scribit quibusdam: *Miror quod sic cito transferimini ab eo, qui vos vocavit in aliud*

evangelium, quod non est aliud, nisi aliqui sunt conturbantes vos, & volentes convertere evangelium Christi. Ait autem iterum: *Sed etsi nos aut Angelus de celo evangelizaverit vobis, praeter id quod accepistis, anathema sit.* Pro qua igitur causa alios omnes omittens, licet Deum inhabitantem haberint, solum praedicabat JESUM sicut Deum.

CAPUT XXIV.

Aliud.

SCRIPtum est de Christo: *Cum autem esset in Ierosolymis in die festo, multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa quae faciebat; ipse autem JESUS non credebat se illis; quod ipse sciebat omnes, & quod non necesse habebat, ut aliquis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat, quid erat in homine.* Si homo esset θεοσόπος, quomodo non decepti sunt multi, qui Ierosolymis in nomen ejus crediderunt? Vel quare solus cognoscit, quae sunt in homine, cum praesertim nemo alius sciat? *Finxisse enim dicitur Deus corda nostra singillatim. Vel quare solus remittit peccata? Ait enim: Quia potestatem habet Filius in terra remittere peccata.* Quare solus praeter alios adfessor sedet Dei & Patris? Quare soli obsequuntur angeli? Cur nos quidem docuit communem putare Patrem, qui est in caelis; sibi autem cum specialiter scribebat?

Sed forte dices, quod hujusmodi voces inhabitanti Verbo deputandae sint. Nonne igitur eum oportebat, juxta prophetis convenientem mensuram, ipsum quoque dicere: *Hae dicit Dominus.* Verum cum ea quae supra legem sancire vellet, assumens sibi convenientem legislatori auctoritatem, aiebat: *Ego dico vobis.*

Quomodo liberum se ait, & non obnoxium Deo? Ideo quia est Filius in veritate? Et si esset homo θεοσόπος, essetne etiam liber secundum naturam? Solus enim Deus liber, atque solutus est: solus enim quasi tributa omnium exigit; & tanquam loco debitorum ab omnibus recipit religionem. Etsi exitus legis & prophetarum Christus est, est autem homo θεοσόπος; nonne dicere liceat, quod prophetarum praedicationum exitus ἀνομιώσις nobis crimen induxerit?

Deinde lex quidem praedicabat: *Domini Deum tuum adorabis, & illi soli ser-*

vies. Qua nos eruditione perduxit ad Christum, quasi ad agnitionem illis, qui in vmbri fuerant, potiorum: spernentemne igitur Deum legis & Prophetarum adorare, adorabimus hominem habentem Deum inhabitantem? Ubi enim praestabilius erat Deum intelligi? In caelo, an in terra? In Seraphim, an in terreno corpore?

Si erat homo θεοσόπος, quomodo prope modum ac nos participavit carni ac sanguini? Nam si quia Deus inhabitavit, hoc ei sufficit, ut, similiter ac nos, participaret carni & sanguini; & ita his participare id ipsum est, quod hominem factum esse: inhabitavit autem & in multis sanctis; homo igitur non semel, sed sapissime factus est. Quare ergo semel, in consummatione saeculorum, in destructionem peccati, per hostiam suam dicitur apparuisse? Quomodo autem vnum nobis Verbi adventum praedicant divinae scripturae, si θεοσόπος erat homo? Si templum & ipse factus est Dei, quomodo & in nobis etiam Christus est? Sicutne templum in templis? An ut Deus magis in templis per Spiritum? Si θεοσόπος erat homo, cur est solus ipsius corpus vivificum? Oportuerat enim aliorum etiam corpora esse talia, in quibus habitavit Deus omnipotens.

Scripsit autem alicubi etiam divinus Paulus: *Irritam faciens quis legem Moysis, sine ulla miseratione duobus aut tribus testibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit?* Atqui divina erat lex, & mandata dicta per Angelos. Quomodo igitur dignus erit deteriore supplicio, qui pollutum duxerit sanguinem Christi? Vel quomodo potior est religione, quae est secundum legem, fides in Christum? Sed, ut jam ante diximus, Christus non similis aliorum sancto-

Matth. 5. v. 12.
Videtur ali-
quid hic desisse,
id, oportet quod
Anastasius si-
naita memorat
de statere in
tributum pen-
sitate.

Deut. 6. v. 13.

enim ex utroque intelligitur Christus. Ergo inconfusione, ut ante dixi, servata, inhabitasse Verbum ait in nobis: scit enim unum esse Filium unigenitum carnem factum, & hominem.

ἃ ἐξ ἀμφοῖν νοήται
Χριστός. ὁμοῦ τὸ ἀ-
σέληνον δὲ μέλα τε-
τηρηκώς, φησὶν, ἐν ἡμῶν
ἐνα ἃ ἵδὸν εἶδε μονο-
ἡν ἃ Ἐρκα ἡνελδρον,
ἃ ἐνα, δεσποσότη, τε.

sunt. At quomodo & in singulis, & in omnibus totus sit, intellectu dictuque difficile est, imo vero etiam impossibile. Id autem, ut opinor, eo possidet, quod incorporeus sit & indispertibilis.

Proprium autem Verbi corpus dicitur a nobis: non quemadmodum proprius est hominis risus, vel equi hinnitus; sed quod, factum ipsius per adunationem veram, instrumenti ei praebeat officium, ad exequendum ea, quae more solito operatur, absque solo peccato.

Sin vero Deus Verbum etiam missum fuisse forte dicatur, ne quis vestrum terreatur, illud cogitans, quo perget incorporeum, vel quo cedit is, quo plena sunt omnia? Sciat autem magis, quod sit & alius missionis modus. Non ut locum de loco, qui mittitur, mutet; sed ut ministerium magis sacrum suscipiat, quod etiam discipulis injunctum esse discimus a Christo omnium salvatore.

Denique etiam divinus Paulus ait de Christo: Ergo, fratres sancti, vocationis celestis participes, considerate apostolum & pontificem confessionis nostrae IESUM. Animadverte autem, quod, cum cum ministrantem hominum more ostendit, licet natura sit Deus, tunc ei etiam officium apostolatus attribuit: nihil autem, ut ante diximus, absurdum est, si Deus Verbum mitti etiam dicatur a Patre; implet namque certissime omnia, & nulli loco penitus deest: nos vero humanis vocibus divina interpretantes, figurationibus corporis immortalis naturae dispensationem solemus intelligere.

Denique cum sanctus Spiritus omnia impleat, scribit beatus Paulus, & dicit: Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra, in quo clamamus: Abba Pater. Ait autem & ipse Salvator: Expedi vobis, ut ego eam; nam si non abiero, paracletus non veniet ad vos. Oportet igitur ad rationem pietatis omnia referentes, certa cogitatione sectari: id enim facientes nobismetipsis maxime profuerimus.

* Quae sequuntur, usque ad lucam Iacobi cum Angelo eaque verba, cap. xxxi. latitudinem femoris ejus, desunt in editionibus vulgaribus, & nunc primum eduntur.

Col. 2. v. 9.

* Carne autem mihi videtur divinus Evangelista, totam sapienter naturam hominum nominare: ait enim Verbum inhabitasse in nobis, non alterius, ut ego opinor, gratia, incarnationem Verbi factam esse, commemorans, nisi ut etiam nos, participatu ipsius per Spiritum sanctum locupletati, adoptionis beneficium lucraremur. Igitur in Christo unitatem summam veramque credimus factam. Sin autem in nobis Christus inhabitare dicatur, angelus ipse faciet inhabitationem. Non autem cum Deus dicitur inhabitasse in Christo: Inhabitavit namque in eo omnis plenitudo divinitatis corporaliter; non per participatum, vel gratiam simplicem, quasi sole illucente, aut igni insitum sibi calorem aliis immittente; sed, ut ita dicam, ipsa divina sinceraque natura, juxta totum id quod est, inhabitationem sibi faciente, per veram, ut ante diximus, unitatem, in templo quod est natum ex virgine: ita enim unus, & est, & intelligitur CHRISTUS IESUS.

Quod vero in expressionum summa noster sermo vincatur, non negabo; sed non idcirco Christi mysterium non credatur; sed magis sit merito mirabilis. Quanto enim omni est mente superius & sermone, tanto magis ultra omnem admirationem ponendum est.

Carnem vero factum Verbum, id est, hominem perfectum, non dicimus, mensura corporis comprehendi, id enim ineptissimum est; sed implere sic quoque credimus, sicut solet, caelum & terram, & quae inferius posita sunt: omnia etenim plena sunt Deo, & omnia ipsi parvula

Hebr. 3. v. 1.

Gal. 4. v. 6.

Joan. 16. v. 7.

Apud Photium X V I.

C A P U T XXVI.

Quomodo intelligitur Θεοτόκος Virgo sancta.

NATUM est quidem inestimabiliter Verbum Dei & Patris; & haec generatio omnem sensum cogitationemque transcendit, & est incorporali naturae conveniens. Verumtamen id quod natum est, proprius partus intelligitur genitoris, &

eiusdem cum eo substantiae; ideoque etiam filius nominatur, nomine scilicet indicante veram sinceramque progeniem; sed cum sit vivus in aeternum Pater, necesse est, eum quoque vivere in aeternum, propter quem est Pater. Igitur in principio

Joan. 1. v. 7.

erat Verbum, & Deus erat Verbum, & erat etiam Verbum apud Deum, vt sapientissimus Evangelista commemorat. In consummatione autem temporum, propter nos homines, incarnatum est, & homo est factum, non amittens quod erat, sed retinens inconvertibilem suam naturam, & semper in divinitatis fastigio collocatam; suscipiens tamen propter nos dispensatorie exinanitatem; * nec inhonorans pauperiem, quæ humanæ naturæ convenit: nam cum esset dives, pauper est factus, sicut scriptum est: *ut nos paupertate ejus divites essemus.* Factum est igitur homo, & generationem ex muliere passum dicitur. Igitur propterea quod ex sancta Virgine vere sibi adunatum corpus accepit; inde Θεοτόκον esse dicimus Virginem sanctam, quia id humane, sive secundum carnem peperit, licet haberet ante sæcula generationem ex Patre.

Opinari autem nonnullos Verbum hinc initium fuisse sortitum, cum homo sit factum, impietatis est furorisque plenissimum. Eos etenim insipientissimos esse, monstravit ipse Salvator de se dicens: *Amen dico vobis, antequam Abraham esset, ego sum.* Quomodo enim aliter ante Abraham erat, qui multis post temporibus secundum carnem natus est? Satis autem ipsos, vt opinor, redarguet divinus Joannes dicens: *Hic erat, de quo ego dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat.*

Prætermitentes igitur in re tam frivola sine causa certare, ad illud magis veniamus, quod etiam emolumenti aliquid possit asserre, ne moleste ferant nonnulli audientes, esse sanctam Virginem Θεοτόκον, nec incredulitatis Judaicæ suas oppleant mentes, imo vero etiam paganicæ impietatis. Judæi etenim aggrediebantur Christum dicentes: *De bono opere non lapidamus te: sed de blasphemia, quod cum sis homo, facis te Deum.* At vero filii paganorum Ecclesiæ dogmata derident, audientes ex muliere Deum esse progenitum; sed illi quidem suæ dementiæ exedent

fructus, & audient a nobis: *stultus stulte loquitur, & cor ipsius vana intellet.* Nostrum enim mysterii ratio, licet Judæis sit scandalum, gentibus autem stultitia; nobis tamen, quod scimus, vere est admirabile, & salutare, & dignissimum credi: & si esset omnino quisquam, qui dicere aude- ret, hanc carnem terrenam nudæ divinitatis fuisse genitricem, & ex ea creatura omni superiorem natam fuisse naturam, infania id esset & furor. Neque enim ex terra divina est facta natura; nec corruptibile incorruptionis radix vnquam fiet; nec mortalitas pariet vitam; nec corporis tractabilis incorporale fiet germen; nec increatum a creato nascetur; nec quod absque initio, ab eo quod habet initium.

Verum quoniam Dei Verbum juxta nos factum esse affirmamus, & nostris corporibus corpus sumpsisse consimile, idque sibi verissime adunasse, arcana inenarrabili ratione, & sic hominem factum carnaliter natum esse, quid absurdum est, vel quod credi non debeat? Cum præsertim hominis anima, vt sapissime diximus, cum sit naturæ alterius præter corpus, nascatur tamen cum ipso, cum sit ei adunata, nec quisquam arbitretur naturam corporis animæ initium præbere substantiæ; sed immitit quidem ipsam inæstimabiliter Deus in corpus, & cum ipso etiam nascitur: vnum tamen ex vtroque animal definimus, hominem scilicet. Igitur Verbum quidem Deus erat, factum est autem & homo, & quia natum est secundum carnem, propter humanitatem necessarium est, vt quæ ipsum peperit, sit Θεοτόκος: nam si non peperit Deum, certe nec dicitur Deus, qui est ab ipsa progenitus; sin vero Deum ipsum divinæ scripturæ nominant, peperit ipsa Deum hominem factum, siquidem homo aliter fieri non posset, nisi per generationem ex muliere. Quomodo igitur non sit, quæ ipsum peperit, Θεοτόκος. Quod autem Deus sit verus, qui natus inde est, ex divina scriptura discimus.

* id est, non despicens

1. Cor. 8. v. 9.

Joan. 8. v. 58.

Joan. 1. v. 30.

Joan. 10. v. 23.

Isai. 7. v. 14. juxta Matth. & Cyrilli interpretationem.

CAPUT XXVII.

Dicta de Christo.

ECCE Virgo in utero accipiet, & pariet Filium, & vocabunt nomen ejus Emmanuel. Quomodo ergo id quod natum est ex sancta Virgine, Emmanuel nominatur, cum Emmanuel, vt ante dixi, significet in nostra natura propter carnem fuisse Verbum, quod est Deus verus de

Deo vero? Sed factus est Emmanuel: exinanivit enim se, generationem nostram & similem passus, ac sic nobiscum conversatus est. Ergo & Deus in carne, & Θεοτόκος vere est, quæ eum carnaliter, sive secundum carnem generavit.

singulis, & in huius dictaque impossibile, invidet, quod in-bilis.

corpus dicitur a im proprius est nitus; sed quod, nem veram, in-ium, ad ex-olito operatur,

etiam missum is vestrum ter-o perget incoo-quo plena sunt s, quod sit de n vt locum de-; sed vt mani-cipiat, quod esse dicimus a

Paulus ait de, vocationis ce-istelum & pon-AM. Animad-um ministran-licet na- n officium a-tem, vt ante teus Verbum implet nam-illi loco pe- anis vocibus ionibus cor- pensationem

ritus omnia is, & dicit: Deus Spiri- u quo clama- ipse Salva- nam si non vos. Opor- omnia re- sectari: id maxime pro-

que etiam t indican- iem; sed, necesse num, pro- principio

CAPUT XXVIII.

Aliud.

Isai. 9. v. 5.
juxta LXX.

QUONIAM omnes stolam dolo congregatam, & vestimentum cum commutatione reponent, & volent, si fuissent isti combusti; quoniam parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis, cujus principatus factus est in humero ejus, & vocatur nomen ejus magni consilii nuntius. Audis, quod puer nominatus sit, quodque generationem sit nostræ similem passus. At cum puerum cælum per stellam clarissimam indicavit; magi adoraverunt ex ultimis terræ limitibus adventantes; angeli pastoribus evangelizabant, salvatorem esse natum dicentes, & pacem, necnon etiam Patris bonam voluntatem annuntiantes: *Est magni consilii nuntius*. Manifestavit etenim nobis Patris voluntatem, qui *in eo complacuit orbem salvare terrarum*, & per ipsum & in ipso mundum sibi reconciliare: Christo enim reconciliati, Deo sumus reconciliati, Deus est enim vere Filius Dei & Patris. Quodnam igitur sit Patris consilium, cujus nobis fuerit nuntius, ipse docebit dicens: *Ita enim dilexit Deus mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat; sed habeat vitam æternam*. Filius autem unigenitus ille est,

qui est ex sancta virgine procreatus: ipsum enim Verbum homo factum, quod fuit Deus in carne, ac sic terrenis apparuit. Denique dicebat: *Qui credit in me, habet vitam æternam*. Quod vero per ipsum & in ipso credamus Patri, explanavit dicens: *Qui credit in me, sed in eum qui misit me; &: Qui vidit eum, qui misit me*.

Audite me insula, & attendite gentes. Post multum temporis stabit, dicit Dominus; ex utero matris, vocabunt nomen meum. Cum Verbum sit Deus, non ignoravit quod generationem patietur, ex muliere incarnatum propter nos. Sciebat autem quod vocabitur CHRISTUS JESUS a Deo & Patre; omnibus nobis novum filii nomen prædicans, quod est benedictum in terra. Observa autem, quod propriam nominet matrem, quæ suum peperit corpus. Ergo si Deum se esse cognoscit, illa quæ eum carnaliter peperit, Θεοτόκος dicitur, & quidem recte: sin vero, non est Deus, id quod audacter, imo potius scelerate nonnulli sentiunt; privati oportet ipsam Virginem sanctam, hoc nomine, quo Θεοτόκος esse dicatur.

Apud Photium XV 11.

CAPUT XXIX.

Quod Deus nominatur & homo apparens Unigenitus.

2. Paralip. 6.
v. 17. Juxta
LXX.

SALOMON ait orans: *Et nunc, Domine Deus Israel, credibile fiat verbum tuum, quod locutus es puero tuo David*. Ergone credibile est, quod habitavit Deus cum hominibus in terra? Animadvertite, quod miratur Verbi incarnationem: habitavit namque cum hominibus in terra, cum homo est factum, res enim incredibilis videbatur. Alioquin quomodo id præcipuum quiddam sit, vel quomodo id miratione dignum, cum Deus ab his, quæ ipse creaverit, non discedat, fovens ea scilicet, & ea quidem continens, quæ jam facta sunt; ea vero quæ nondum facta sunt, creans. Miraculum autem vere præcipuum, quod in terra cum hominibus habitavit homo factus Deus, juxta promissiones jam antea datas divino David, scriptum est enim: *Tura-*

vit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eum. Quid autem juravit? *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*. Et vero ille, quamvis credidisset, quod nunquam abneget promissionem Deus omnipotens; tamen ipsum generationis locum curiosius inquirebat, ideoque dicebat: *Si ascendero super lectum strati mei, si dedero somnum oculis meis, aut palpebris meis dormitationem, aut requiem temporibus meis, donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob*. Deinde cum id quoque per spiritum reperisset, & carnalis generationis Unigeniti locum cognovisset, evangelizabat, & dicebat: *Audivimus eam in Ephrata, id est, in Bethleem; invenimus eam in campis silvæ*. Quod vero dicens Ephrata, significet Bethleem, propheta comprobavit:

Mich. 5. v. 2. vit: *Et tu Bethleem domus Ephrata.* Obser-
va autem, quomodo eum, quem credide-
rat creatum juxta nos in Ephrata, Deum
Jacob nominet, cujus inhabitatio fuit in
tabernaculo: ibi enim peperit JESU M
sancta Virgo.
Nominat autem eum & alibi Deum
Psal. 46. v. 10. Abraham dicens: *Principes populorum con-*
gregati sunt cum Deo Abraham. Pene enim

mentis suae oculis, per illuminationem
Spiritus sancti, futurorum scientia crudi-
tus, principes populorum, id est, fan-
ctos Apostolos in Domini nostri JESU
CHRISTI cernebat obsequio. Cum igitur
Deus Abraham & Deus Jacob, qui est
natus ex muliere, nominatus sit, quare
non sit Virgo sancta Θεοτόκος?

CAPUT XXX.

Aliud.

Heb. 1. v. 1. **P**ROPHETA Habacuc: *Domine, in-*
quit, inaudivi auditum tuum, & timui.
Consideravi opera tua, & expavi. In medio
duorum animalium cognosceris: in adventum
temporis ostenderis in eo: dum conturbata
fuert anima mea, in ira misericordiae memor
eris. Deus de Theman veniet, & sanctus de
monte Pharan. Vide, quomodo in medio
duorum animalium cognoscetur: nam
cum natus esset ex muliere, & vixisset
vsque ad tempus pretiosae crucis; *gratia*
Dei, sicut ait beatus Paulus, *per suum cor-*
pus pro omnibus gustavit mortem. Sed quo-
niam natura erat Deus, resurrexit denuo
in sempiternam vitam. Cognitus est igitur

hic, qui pro nobis pretiosam sustinuit
crucem in medio duorum animalium.
Nam ipse alicubi ait ad Judaeos: *cum exal-*
taveritis filium hominis, tum cognoscetis,
quia ego sum. Vide etiam, quomodo Deum
ipsum nominans, ex Theman venturum,
& ex Pharan monte pronuntiat: (inter-
pretatur autem Theman Auster) apparuit
enim Christus, non a regionibus Aquilo-
nis, sed ab australi Judaea, in qua etiam
Bethleem est. Cum igitur is, qui Domi-
nus, & Deus nominatus est, ex Judaea
veniret australi, natus est enim in Be-
thleem; quomodo non sit sancta Virgo
Θεοτόκος?

CAPUT XXXI.

Aliud.

Gen. 31. v. 24. **I**N Genesi scriptum est: *Subremanfit au-*
tem Jacob solus, & luctabatur homo cum ip-
so usque ad mane: vidit autem, quod non
prevaleret ad ipsum, & tetigit latitudinem
semotis ejus, cum luctaretur cum eo, & dixit
ei: Dimitte me, ascendit enim ortus. Ille au-
tem dixit: Non te dimitto, nisi benedixeris
mibi. Et post alia: Benedixit autem eum ibi,
& vocavit nomen loci illius, faciem Dei: vi-
dit enim, inquit, Deum facie ad faciem, &
salvata est anima mea; ascendit autem sol, &
transiit facies Dei; ipse autem tenebat se-
more suo. Mysticus quidem est Scripturarum
sensus: subindicare enim videtur Judaeorum
obstructionem, qua vebantur cum Chri-
sto, pene cum ipso luctantes; qui tamen su-
perati sunt, & ipsi etiam impetraturi be-
nedictionem ipsius, si per fidem ad eum
novissimis temporibus se convertissent.
Attamen ille certe homo erat, qui lucta-
batur, & eum tamen Jacob Dei faciem

nominabat; neque id solum, sed sciebat,
eum Deum esse secundum veritatem: *Vi-*
dit enim, inquit, Deum facie ad faciem, &
salvata est anima mea. Deus namque est
natura Emmanuel. Dicitur autem etiam
facies Dei. Nam est *figura substantiae Pa-*
tris, & ita se vocabat apud Judaeos, cum
diceret de Deo & Patre: *Neque faciem*
ejus vidistis, & Verbum ejus non habetis in
vobis manens, quia quem misit ille, huic
vos non creditis.
Quod vero Deus sit verus homo ille, qui
luctabatur cum Jacob, sacra iterum litera
faciet fidem; dixit enim: *Inquit Dominus*
ad Jacob: Surge ascende in locum Bethleem,
habita ibi, & fac ibi altare Deo, qui appa-
ravit tibi, cum fugeres a facie fratris tui Esau.
Revertens enim ex Mesopotamia Dei
jussu, & timens Esau, trajecit Jacob pue-
ros, & omnia vasa sua: *Subremanfit autem*
solus, & luctabatur homo cum eo.

Hh

procreatus: ip-
factum, quod
c terrenis appa-
rui credit in me,
vero per ipsum
explanavit di-
in eum qui mi-
ni misit me.
dite gentes. Pater
it Dominus; ex
in meum. Cum
ravit quod go-
uliere incarna-
autem quod
esus a Deo
ovum filii no-
benedictum in
proprium no-
eperit corpus.
scit, illa que
rōnos dicitur,
non est Deus,
tius scelerate
portet ipsam
mine, quo

& non fru-
uravit? De
sedem tuam.
isset, quod
nem Deus
enerationis
leoquo di-
strati mei,
aut pat-
tur requiem
viam locum
cob. Deini-
ritum re-
onis Uni-
vangeliza-
n in Ephra-
mus cum in
s Ephrata,
comproba-
vit:

Ioan. 8. v. 18.
Heb. 1. v. 3.
Ioan. 5. v. 38.
Gen. 35. v. 1.
Gen. 31. v. 24.

CAPUT XXXII.

Aliud.

Dan. 7. v. 13.

BEATUS Daniel horribilem visionem nobis exponens: *Videbam, inquit, in visione noctis, & ecce cum nubibus caeli quasi filius hominis veniens, & usque ad vetustum dierum pervenit, & in conspectum ejus adduxerunt eum, & ipsi datus est honor, & regnum, & omnes populi, tribus, & lingua ipsi servient: potestas ejus potestas in aeternum, quae non transgreditur, & regnum ejus non corrumpitur. Audis quemadmodum non hominem simpliciter se vidisse commemoret, ne vnus ex nobis, & juxta nos Emmanuel esse credatur; sed quasi filium hominis; [Cum enim Verbum natura sit Deus, in similitudine tamen hominum factum fuit, & inventum est habitu ut homo, ut in eodem vtrumque intelligatur, id est, neque homo nudus, neque Verbum absque humanitate & carne.] tamen ei principatum & honorem, quae semper habebat, data esse commemorat: ait enim quod omnes populi, tribus, & lingua ipsi servient. Cum igitur etiam in humanitate positum vngentum Dei Verbum fervientem habeat creaturam, & Patris principatum & suum, pepererit autem secundum carnem ipsam sancta Virgo; quomodo non intelligitur Θεοτόκος?*

Citat Leon-
tius lib. 1.
contra Euty-
chianos.

CAPUT XXXIII.

Apostolus
XVIII.

De Christi passione; & quod utile sit, quod secundum aliud & aliud de vno & eodem dicitur, nec dividimus in duo.

Heb. 2. v. 9.

1. Cor. 15. v. 3.

1. Pet. 4. v. 1.

SANCTUS Paulus salutarem passionem nobis exponit, ait namque: *Nunc gratia Dei pro omnibus gustavit mortem; nec non etiam: Tradidi enim vobis inprimis, quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundum Scripturas: & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die. Ad hoc etiam sapientissimus Petrus: Christo, inquit, passus pro nobis carne. Cum vnum igitur credimus Dominum nostrum JESUM CHRISTUM, id est, in humana forma conspectum, sive hominem factum juxta nos, Deum Verbum, quomodo & passionem ipsi deponemus, & impassibile tamen servemus, ut Deum?*

Ergo passio dispensationis erat, sua quidem ducente Deo Verbo ea, quae sunt propria carnis, propter inenarrabilem unitatem; manente vero extra passionem, quantum ad ipsius naturam pertinet: impassibilis enim Deus est. Neque id mirum, cum & ipsam hominis animam videamus, siquid corpus passum fuerit, extra passionem quidem manentem, quantum pertinet ad naturam; attamen non extra passionem esse intelligi, eo quod proprium sit corpus ipsius, quod patitur. Et

licet incontigua sit, & simplex; tamen id quod patitur, non est alienum. Sic intelliges etiam de Christo omnium salvatore. Utar autem exemplis, quae, quasi per aenigma, nobis possint ostendere, quod communicarit quidem passioni Unigenitus, quantum pertineat ad familiaritatem corporis sui; manserit autem passionis expers, ut Deus.

Itaque Deus omnipotens prodigia sapientissimo Moyse jubebat efficere, ut crederet ei Israel, quod esset missus a Deo, & ut a violentia liberaretur; ait autem: *Et accipies aquam de flumine, & effundes super terram, & erit aqua, quam accipies a flumine, sanguis super terram. Inquit, quod aqua quidem figura sit vitae, & quod sit per naturam vita filius ex Patre tanquam ex flumine exiens, ejusdem substantiae ratione; itaque omnia vivificat: Sed cum aquam, inquit, effuderis super terram, erit sanguis. Verbum, cum factum est caro de terra, id est, quando a terra carnem sibi circumdedit, tunc in ea mortem nostrae similem dicitur passum, licet per naturam sit vita.*

CAPUT XXXIV.

Aliud.

Levit. 13. v. 1.
& seq.

IN Levitico pollutum Deus & immundum leprosum esse significat, atque ita eum de castris ejici precipit oportere; & si sanatus fuerit morbus, hoc cum pacto purgari. *Et accipiens duos pullos mundos, & lignum cedrinum, & coccinum & hyssopum, & praecepit sacerdos, & occidens pullum unum in vase fictili, in aqua viva, & pullum qui vivit accipiet, & lavabit illud in sanguine pulli occisi in aqua viva, & aspergat super eum, qui purgatus est a lepra septies, & mundus erit.* Reddit quidem nos mundos, & pollutionum sordes abluit, & carnalis concupiscentiae mortalitatem repellit sanguis preciosissimus Christi, & purgatio baptismatis sacrosancti. Ceterum illud aspice: omittentes enim scriptorum vim examinare, quod mysterio expediat, in praesentia memorabimus. Pullis duobus comparatur Christus, non quod duo sint filii, sed quod vnus potius ex duobus, divinitate & humanitate in vnitatem collatis. Mundi autem pulli: neque enim fecit peccatum Deus noster **JESUS CHRISTUS**; sed erat Verbum sanctum, & divinitatis, & humanitatis ratione. Volucris vero comparatur, quod quasi in sublimi sit supra terram, & e caelo desuper: e caelo enim homo est Christus, licet carnem sancta Virgo pepererit; eo modo igitur desuper & de caelo. Deus enim Verbum, quod est desuper & ex Patre, carnem ex Virgine sancta accipiens, & eam suam propriamque existimans, tanquam si eam desuper & de caelo detulisset, dicebat: *Nemo ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit filius hominis, qui est in caelo.* Ea enim quae sua sunt, propriae carni semper attribuit; adunatum vero semel, jam cum ipsa vnum scilicet aestimatur.

Ceterum vide, occiso vno pullo, lavari quidem alterum ejus sanguine, tamen non emori; & quid hoc sit? Vivebat Verbum, licet sua caro fuisset emortua, & communem passionem esse dicebat, propter adunationem & familiaritatem quam habebat cum carne. Igitur ipsum quidem vivit, vt Deus; corpus vero tanquam proprium faciebat, & sic in se familiariter accipiebat corporis passiones, cum ipsum nihil in natura propria pateretur. Prodest igitur & necessarium est, si in vno Christo id accipiamus, quod secundum

aliud & aliud de vno eodemque constituitur, & quod in duo dividi non permittatur, licet diversa inter se, & minime convenientia, actu esse dicantur.

Est autem tale quod dico. Natum esse secundum carnem ex muliere Deum dicimus Verbum, quamvis omnibus ipsum praebeat nasci, & ad nativitatem, quae nondum nata sunt, vocet. Secundum aliud & aliud natum est, eo quod homo nostri similis intelligatur, vocat autem ad nativitatem omnia, eo quod natura sit Deus.

Scriptum est etiam de ipso: *Puer proficiebat, & confortabatur, & implebatur sapientia & gratia.* Cum natura sit perfectum, vt Deus, & ex sua plenitudine spiritalia sanctis impertiat; cum ipsum sit sapientiae dator & gratiae; quomodo proficit puer, & sapientia impletur & gratia? Secundum aliud & aliud: cum sit enim ipse idem homo simul & Deus, propter vnitatem quidem, propria dicit humana; est autem perfectus, & sapientiae & gratiae dator, vt Deus.

Nuncupatus est etiam & primogenitus, & vnigenitus, sed si quis vim ipsam scrutari voluerit dictionum, primogenitus est, qui inter fratres plurimos primogenitus; vnigenitus vero, vt vnigenitus, non jam primogenitus, nec inter plurimos fratres. At est ipse, & hoc, & illud; quomodo ergo? Secundum aliud & aliud: primogenitus enim, vt inter plurimos fratres, propter humanitatem; vnigenitus porro idem, vt solus ex solo Patre natus, & vt Deus.

Sanctificatus fuisse dicitur per Spiritum, cum ipse sanctificare soleat accedentes; baptizatus secundum carnem, qui in sancto Spiritu baptizabat. Quomodo igitur idem, & sanctificat & sanctificatur; baptizat & baptizatur? Secundum aliud & aliud: sanctificatur enim humane, sicut etiam baptizatur; sanctificat autem divine, & baptizat in Spiritu sancto.

Cum ipse suscitaret mortuos, resurrexit a mortuis, & cum sit per naturam vita, vivificari dicitur; hoc quonam modo? Secundum aliud nemppe & aliud: ipse enim resurrexit

H h ij

Joan. 3. v. 13.

Αὐτός ἐγείραντος νεκρούς, ὁ καὶ νεκρῶν ἐγήθησεν, ὁ καὶ τῶν νεκρῶν οὐσαν τὴν ζωὴν ζωοποιῶν λέγει. ὁ πῦρ πῦρ; καὶ ἀπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐγήθησεν

ita dicit tamen hominem esse habitum et tumque intelligitur no nudus, neque nitate & carne. esse commemorat populi, tribus, & igitur etiam in creaturam, & Pa- n, pepererit ipsum sancta Virgine

aliud de uno

flex; tamen idem. Sic interitum saluatum, quasi per eundem, quod fioni Unigeniti familiaritatem item passionis

prodigia facere, vt creatus a Deo, ait autem: & effundit quam accipiet a ram. Inquit figura sit aturam vita ex flumine tiae ratione, cum aquam, erit sanguis. de terra, m sibi cir- n noltre fier naturam

quidem a mortuis, *ἢ ἐκ νεκρῶν, ζωο-*
 & vivificari dicitur *ποιῶντας τε λέγει* &
 secundum carnem; *Ἐργα, ζωοποιῶν* &
 vivificat autem & *διῳνοῦσιν ἑαυτοὺς, ὡς*
 utpote Deus. Pati- *θεός. πάρα, ὃ οὐ πά-*
 tur, & non patitur, *ρα, καὶ ἄλλο ἢ ἄλ-*
 secundum aliud & *λο· πάρα γὰρ ὃ ἀ-*
 aliud: patitur qui- *θεοποιῶν Ἐργα, καὶ ὃ*
 dem humane carne, *διῳνοῦσιν ἑαυτοὺς* &
 eo quod homo sit; *διῳνοῦσιν ἑαυτοὺς* &
 impassibilis autem *ἔστιν ἱεράλις, ὡς θεός.*
 divine manet, vt
 Deus.

Iean. 4. v. 21. Adoravit ipse nobiscum: Vos enim, in-
 quit, adoratis quod nescitis; nos adoramus
Philip. 2. v. 10. quod scimus; & est etiam adorandus: Fle-
 titur enim ipsi omne genu. Hoc quoque
 secundum aliud & aliud. Adorat enim,
 quia naturam assumpsit, quæ debeat ado-
 rare; adoratur autem potro idem, quasi
 major adorante natura, eo quod in-
 telligitur Deus. Adoratione vero non est
 dividendum in hominem seorsus, & seor-
 sus in Deum; neque vero tanquam Deo
 conjunctum æqualitate dignitatis, divisus
 substantiis, cum ipso adorari dicimus ho-
 minem: (id enim extremæ impietatis
 plenissimum est) sed vnum adorandum
 hominem factum, & incarnatum Dei Ver-
 bum; ita tamen, vt credamus corpus ei
 adunatum animam juxta nos habuisse ra-
 tionabilem. Neque enim Deus omnipo-
 tens duos primogenitos præcepit oportere,
 tam a nobis, quam a sanctis ange-
 lis, adorari. Unus est enim, qui est intro-
 ductus in orbem terrarum; & si introdu-
 ctionis modum curiosius perferutemur,
 carnalis dispensationis mysterium invenie-
 mus. Introductus est autem in orbem ter-
 rarum, tunc cum factus est homo, licet
 natura sua distare ab orbe longissime vi-
 deatur, & in divinitatis eminentia vere

esse credatur: alius est enim præter ele-
 menta creator ipsorum. Ergo super ea,
 quæ ipse condidit, secundum naturam est,
 quod natura sit Deus. Unus tamen, vt
 ante dixi, adorandus est, etiam tunc, cum
 in multis fuerit fratribus: tunc enim pro-
 pretea dictus est primogenitus.

Unum Filium adoravit cæcus a nativi-
 tate sua, cum præcipuo mirabilique mo-
 do sanatus est. Nam cum invenisset eum in
 templo JESUS, dixit: Tu credis in Filium
 Dei? Ille autem dixit. Quis est, Domine, vt
 credam in eum? Christus vero ei seipsum
 cum corpore demonstrans, aiebat: Et vi-
 disti quidem eum, & qui loquitur tecum,
 ipse est. Vides quod singulari numero utatur,
 non permittens Deum & hominem
 seorsus intelligi; imo vero & si quis homi-
 nem nominaverit Emmanuel, minime qui-
 dem communem hominem significaverit;
 sed Dei Verbum adunatum nostræ naturæ.
 Hunc sicut vnum, hominem adoravere
 beati discipuli, cum eum videntes miris
 modis inter aquas ambulare, adoravere,
 dicentes: Vere Dei Filius es.

Si vero hominem cum Deo coadorari
 dixerimus, divisionem spatiosissimam in-
 ducemus: cum enim semper, (quod est
 Latine, cum) nisi in significatione vni-
 tatis, quæ est per compositionem, ponatur,
 duo omnino cogere intelligi. Quem-
 admodum enim nemo sibi convenire di-
 catur, neque concanare, aut coadorare,
 aut coambulare; duarum enim personarum
 significationem inducit præpositio
 verbo præposita: ita etiam si quis coado-
 rari hominem cum Deo dixerit, duos plane
 filios dicit, & a sese disjunctos; vni-
 tatis enim ratio, si in sola dignitatis æquali-
 tate, sive auctoritatis intelligatur, non
 esse vera convincitur, idque a nobis jam
 pluribus ante probatum est.

Apud Photium
 XXI.

CAPUT XXXV.

Adversus illos, qui aiunt, quod sola relatione Deum Verbum deceant humana.

GARRIUNT nonnulli de carnali
 dispensatione Unigeniti, & venerabile,
 ac magnum, & supernis Spiritibus
 amabilissimum mysterium, per quod etiam
 salvati sumus, ad sensus fragiles deferentes,
 decus contaminant pulchritudinemque
 veritatis; cum eos oporteat, non si-
 quid ipsis recte habere videatur, roborare
 conari; sed inspicere magis, subtili acuto-
 que mentis oculo, sacrarum propositum
 literarum, atque rectum ita iter ingredi,

festantes ea, quæ Patres sanctissimi exami-
 narunt, qui sancti Spiritus illuminationibus
 eruditi, sanxere nobis symbolum fidei,
 ipsum dicentes, quod ex Patris sub-
 stantia inæstimabiliter natum est, Deum
 Verbum, per quod omnia facta sunt, quæ
 in cælo, & quæ in terra; propter nos ho-
 mines, & nostræ salutis causa descendisse
 hominem factum, passumque, ascendisse
 in cælum, venturum post tempora judicare
 vivos & mortuos.

Verum nonnulli sunt, doctos se esse scientesque opinati, & supercilio, & tumore inflati, qui si hæc verba audierint, derident; & ea quæ tam recte sunt dicta, deliramenta magis existimant: cum præsertim eredamus illuminatione Spiritus sancti patuisse sanctis Patribus scientiam veritatis. At illi, tanquam si soli possint meliora sentire, non ipsum existimant, unigenitum Dei Filium, qui est ex substantia ejus, Deum Verbum passum esse sua carne pro nobis humane, licet eo quod Deus intelligitur, in sua natura habeat, ut pati non possit; hominem autem seorsus & separatum cum ponentes, qui est ex sancta Virgine procreatus. Deinde ei, quantum ipsis videtur, modum gloriæ tribuentes, adunatum fuisse dicunt Verbo Dei Patris; & rationem adunationis exponentes, donatam esse ipsi dicunt a Deo æqualitatem dignitatis, sive auctoritatis, & ut simili appellatione, & Christus, & Filius dicatur, & Dominus. Sin vero etiam passus esse aliquid dicatur homo, qui ab ipsis excogitatur, oportere aiunt, in ipsum Deum Verbum referri, eo quod conjunctum sit ipsi æqualitate dignitatis, cum, naturis divisus, vnuquisque id sit, quod est.

Explanabo autem vim sententiarum, quantum ipse valero, sacrarum literarum exempla proponens. Esuriit Christus, itinere fatigatus est, dormivit, ingressus est in naviculam, pulsatus est a ministris verberibus, a Pilato flagellatus est, sputamina militum excepit, qui lancea latus pungens, acetum mixtum felle ori ejus obtulerunt; gustavit autem & mortem, crucem passus, & alia convicia Judæorum. Hæc omnia homini quidem contigisse commemorant; refertur vero in Filii veri personam. At nos credimus, sicut in vnum Deum Patrem, omnipotentem, omnium visibilibus & invisibilibus factorem; ita etiam in vnum Dominum JESUM CHRISTUM, Filium ejus. Dividere vero seorsus in hominem Emmanuel, & seorsus in Verbum, recusamus. Sciens autem, quod factum sit juxta nos Verbum homo, vere ipsum eundemque dicimus Deum de Deo; humane vero hominem juxta nos ex muliere. Affirmamus autem porro propter familiaritatem, carnis quidem eum infirmitates fuisse perpeffum; servasse vero naturæ suæ impassibilitatem, eo quod non homo erat solum, sed idem etiam Deus natura; & quemadmodum proprium erat corpus ipsius, ita etiam naturales corporis, & inculpabiles passiones, necnon etiam ea, quæ ei illata sunt, petulantia nonnullorum.

Patiebatur autem impassibiliter, quia non idcirco se humiliavit, ut esset tantum similis nostri; sed quia, ut ante dixi, id

naturæ suæ, uti sit omnibus superior, reservarat. At si diceremus, quod per conversionem vel commutationem naturæ suæ in naturam transferit carnis, necesse erat omnibus modis nos, invitos etiam, confiteri, arcanam divinamque naturam fuisse passibilem. Sin autem, licet juxta nos homo sit factus, manserit immutatus, est enim proprium celesti naturæ, ut pati non possit; deinde per adunationem ipsius factum fuerit corpus passibile: oportet ut patiat, corpore patiente, eo quod corpus ipsius fuisse dicitur proprium; manet vero ipse impassibilis, eo quod ipse est proprium, ut pati non possit.

Quod si glorificatus est Emmanuel per passionem, ut ipse dixit, cum pro nobis pretiosam crucem esset passurus: *Nunc glorificatus est filius hominis*; cur, passionis gloriam homini tribuentes solam habenti conjunctionem cum eo in æqualitate dignitatis, non erubescunt? Nam, sicut ipsi existimant, conjunxit sibi secundum voluntatem Patris & complacitum hominem simpliciter, & eum suæ gloriæ parem effecit, & concessit, ut simili appellatione Christus, & Filius, & Deus nominatus sit, & Dominus.

Ergo neque incarnatum est vere Verbum, nec profus homo est factum. An forte, etiam falsos mendacesque dicere doctores sanctos mundi totius, nullum pariat detrimentum? Aut enim dicant, imo magis procedant in medium probaturi, quod qui conjunctionis ab ipsis inducitur modus, incarnationis habeat vim, & id sit, Verbum esse hominem factum. Aut si ea non ita habere existimant, quare conjunctionis nobis inconjunctæ modum excogitant, veritate neglecta? cum deceat eos dicere, humanitati nostræ adunatum fuisse Dei Verbum & Patris: ita enim carne quidem propria intelligitur passus humana. Quantum vero pertinet ad divinitatis naturam, molestiæ omnis expertus, ut Deus.

Quod vero relationem nominantes, quæ nescio quomodo ab ipsis reperta est, gloriæ detrahant Emmanuelis; quodque cum vix vnum sanctorum efficiant prophetarum; & quod inter mensuras constituent plurimorum, in coque procul dubio capiantur, probabo porro, divinæ scripturæ ponens exempla.

Murmurabat aliquando in deserto adversus Moysen & Aaron populus Israel, dicens: *Utinam mortui essemus, percussi a Domino in Ægypto, cum sedebamus ad ollas carniæ, & edebamus usque ad satietatem.* Dicit deinde sapientissimus Moyses: (erat enim consequens tam temere impatientes confutare) *Nos autem quid sumus? Neque Ibid. v. 7.*

Hh iij

A

enim præter hoc. Ergo super eadem naturam est. Unus tamen, et etiam tunc, cum: tunc enim ponitur.

t cæcus a nati- mirabilique mo- invenisset eam in credis in Filium is est, Domine, et vero ei seipsum, aiebat: Et si loquitur tuam, ari numero vram & hominem & siquis homi- el, minime qui- n significaverit, nostræ naturæ nem adorare videntes mis- re, adorare,

Deo coadoran- tiosissimam in- er, (quod est- ficatione vni- onem, pon- lligi. Quem- convenire di- ur coadorare, nim persona- it præpositio- siquis coado- rit, duos pla- nctos; vni- ritatis æqui- lligatur, non a nobis jam

humana.

tissimi exa- lluminatio- mbolum fi- Patris sub- st, Deum sunt, que er nos ho- scendisse, ascendisse a judicare

Ioan. 31. v. 31.

enim adversus nos est murmuratio vestra, sed adversus Deum. Regnabat enim per illa tempora, etiam Deus omnipotens, per sanctos Prophetas, in populo Israel.

Judæi autem in hoc etiam pusillanimes, accedebant ad divinum Samuel, dicentes: *1. Reg. 8. v. 5. Ecce tu sennuisti, & filii tui non ambulant in viis tuis, & nunc constituere super nos regem, qui judicet nos, sicut cetera habent gentes.* Moleste id quidem nimis ferebat propheta. Ait autem Deus omnipotens: *Ibid. v. 7. Audi vocem populi, sicut locutus est ad te; quia non te spreverunt, sed me spreverunt, et non regnem super eos.*

Dixit autem alicubi etiam Christus sanctis Apostolis: *Luc. 9. v. 48. Qui recipit vos, me recipit.* Neque enim misericordes pro tribunali suo allocuturum se pollicetur: *Matth. 23. v. 34. Venite, benedicti Patris mei, percipite paratum vobis regnum a constitutione mundi.* Probitatis vero ipsorum mores familiariter agnoscens de iis, quibus bene consultum fuerat ab ipsis: *Ibid. v. 40. Quamdiu feceritis, inquit, vni horum minimorum, mihi fecistis.*

Ecce, in his relationis modus qualis sit, cognoscitur evidenter. Murmurabat adversus Moysen & Aaron populus Israel, & res quidem habebat relationem in Deum; erant tamen homines Moyses & Aaron similes nostri. Eodem pacto etiam in aliis intelliges, quorum nuper fecimus mentionem: sed erant quidem, ut ante dixi, sancti & admirabiles homines, homines tamen similes nostri. Eone igitur modo etiam homo Deo Verbo conjunctus, sicut illi aiunt, relationem in id suarum habeat passionum? Et quomodo jam non sit homo communis, & seorsus, & aliud nihil? Ergo non est vere Deus Emmanuel, non unigenitus filius, non Deus secundum naturam.

Deinde quam ob causam nemo aliorum a Deo Verbo honoratus est æqualitate dignitatis, sive auctoritatis? Solum autem hunc paria omnia sortitum fuisse contendunt; maxime cum Deus salvator omnium, non judicet ad personam, sed iustum judicium, sicut ipse commemorat. Quare ergo confidet solus? Quomodo ve-

niet iudex, obsequentibus angelis? Quare autem solus tam a nobis quam a supernis spiritibus adoratur? Sed valde, inquit: te enim quoque id agere invenimus; passum enim ipsum confiteris, quatenus ei carnis attribuis passiones, licet impassibilem feres ut Deum. At nos, vir optime, cum prius adunaverimus Verbum & hominem, carni quidem passiones tribuimus, impassibilem vero ut Deum servavimus. Nam licet factus sit similis nostri, at tamen scire debemus cælestium dignitatum & divine ejus eminentiæ majestatem.

Premissa igitur unitate ea, quasi aliquo fundamento fidei præjecto, carne passum esse confitemur; mansisse vero extra passiones, quippe cum in se habeat, ut pati non possit: sin vero in parte ponamus Deum & hominem, naturas a sese dividentes, & secundum solam relationem dicamus Verbum sua duxisse ea, quæ corpori contigerunt, Moysis nempe & Aaron modum habet is, qui est ex sacra Virgine procreatus Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus.

Ergo etiam per Prophetas sanctos dicat: *Dorsum meum posui in flagella; maxillas autem meas in palmis; faciem meam autem non averti a confusione sputorum.* Porro: *Infoderunt manus meas & pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea.* Et porro: *Pedere in cibum meum hyssopum, & in sitim meam obtulerunt mihi acetum.* Ipsi omnia hæc Unigenito attribuimus, quæ pro nobis dispensatorie carne passus est, secundum Scripturas: *Vibice enim ejus nos sanati sumus, & ipse infirmatus est propter peccata nostra.* Impassibilem vero cum natura esse cognoscimus: nam si, ut dudum dixi, idem homo est simul & Deus, sunt certe humanitatis ejus passiones, Dei porro proprium, ut impassibilis intelligatur.

Hæc ita sentientes servabimus pietatem, & per rectas cogitationes euntes & sensus, ad cælestis vocationis palmam perveniemus in Christo, per quem, & cum quo, Deo & Patri gloria cum Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

